



การเมืองและการปกครองของไทยในสมัยสงคราม

ก. การกำหนดนโยบายในการปกครองของประเทศ

การที่ประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะสงครามนั้น นับเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้นโยบายในการปกครองประเทศ ต้องเปลี่ยนแปลงไปเพื่อปรับประเทศให้เข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น ดังนั้นนโยบายใหม่ของรัฐบาลจึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงเจตนาและจุดประสงค์ของรัฐบาลว่ามีแนวทางในการบริหารและการปกครองประเทศไปในรูปใด แต่เนื่องจากการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในการบริหารและการปกครองประเทศนั้น เป็นหน้าที่ของรัฐบาล จึงควรที่จะได้กล่าวถึงความจำเป็นมาของรัฐบาล เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษานโยบายและการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในสมัยสงครามต่อไป

๑. การจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดสงคราม

ภายหลังที่รัฐบาลประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๔ แล้ว จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงดำเนินการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนไปในขณะนั้น การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีภายหลังการประกาศใช้กฎอัยการศึกได้กระทำ ๒ ครั้งด้วยกัน ดังนี้ คือ

"ประกาศใช้กฎอัยการศึก", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ ภาค ๒ ตอน ๘๕ (๑๐ ธันวาคม ๒๔๘๔) หน้า ๑๗๘๑ - ๑๗๘๒.

ก. การปรับปรุงคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๔ การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีบางตำแหน่งเท่านั้น กล่าวคือ

๑. จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แทน นายคิเรก ชัยนาม^๑ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่น

๒. จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแทนนายพลโท มังกร พรหมโยธี^๒ ซึ่งลดมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

๓. นายปรีดี พนมยงค์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แทนตำแหน่งเจ้าพระยาযয়มราช ซึ่งได้ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว ดังนั้นในสมัยนั้นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงประกอบด้วย พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา พลตรี เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน และ นายปรีดี พนมยงค์

การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ สันนิษฐานว่าเกิดจากความประสงค์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการจะเข้าไปควบคุมกิจการฝ่ายทหารและการต่างประเทศ ด้วยตนเองเพราะสถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น จำเป็นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจะต้องดำเนินนโยบายให้สอดคล้องและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีแนวความคิดแตกต่างกัน ก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาในภายหลัง นอกจากนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เชื่อมั่นในตัวเองว่าในภาวะคับขัน เช่นนั้นไม่มีผู้ใดที่จะสามารถดำเนิน

^๑ "ประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ ภาค ๒ ตอน ๘๕ (๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๔) หน้า ๑๓๘๑ - ๑๓๘๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

งานในกระทรวงทั้งสองนั้นได้คิดไปกว่าคน หรืออาจกล่าวได้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ไม่มีความไว้วางใจผู้อื่นที่จะได้รับผิดชอบงานในกระทรวงทั้งสองนั้น

สำหรับกรณีการพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังผู้ตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้อธิบายรายละเอียดไว้ ดังนี้

ต่อมาเมื่อเจ้าพระยาযায়มราช ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ถึงแก่อสัญกรรม
สภาผู้แทนราษฎรยังมีได้ตั้งหม่อมผู้ใดในตำแหน่งว่าง ฝ่ายญี่ปุ่นซึ่งได้ยึดประเทศ
ไทย ตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น ได้แจ้งต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรีว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ชักชวนไมตรีระหว่างญี่ปุ่นกับไทย จึงขอให้
รัฐบาลไทยจัดการให้ข้าพเจ้าออกจากรัฐบาลให้ไปอยู่ในตำแหน่งอื่นที่ไม่มีอำนาจ
ทางบริหาร จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ให้ พล.ต. อ. อุด
อুদ্ধเดชจรัส แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า ขอให้ข้าพเจ้าลาออกจากรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง ถ้าข้าพเจ้าเห็นชอบด้วยก็จะเสนอสภาผู้แทนราษฎร ให้ลง
มติแต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในตำแหน่งที่ว่างอยู่
ข้าพเจ้าจึงยอมตกลงให้เสนอชื่อข้าพเจ้าต่อสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวนี้ เพราะ
ข้าพเจ้าเห็นว่า ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยเนื้อแท้แล้วไม่มี
ภาระมาก จึงช่วยให้ข้าพเจ้ามีเวลาที่จะจัดขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเป็นการลับ ซึ่ง
ต่อมาได้ชื่อว่า "ขบวนการเสรีไทย" และข้าพเจ้าก็จะได้ออกจากการอยู่ในรัฐบาล
ที่ร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่น

นายประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ซึ่งพาดพิงถึงการพ้น
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของ นายปรีดี พนมยงค์ ความว่า

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์"
คำปราศรัย สุนทรพจน์ บางเรื่องของนายปรีดี พนมยงค์ และบางเรื่องเกี่ยวกับขบวนการ
เสรีไทย (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร.ท. อู๊ด นิตยสุตย์ วันที่ ๒๐
เมษายน ๒๕๑๓) หน้า ๕๐.

๒. .โครงการรัฐสภา (๑๐๘พฤษภาคม ๒๕๐๓ - ๑๐ กันยายน ๒๕๑๔)

หลังจากที่รัฐมนตรีได้ตกลงยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่น ผ่านประเทศไทยแล้ว ปรากฏว่ารัฐมนตรีหลายคน ถูกญี่ปุ่นตั้งข้อรังเกียจ หาวามีเจตนาชักชวนกองทัพอังกฤษ บุคคลที่ถูกเพ่งเล็งมากที่สุดได้แก่นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เพราะเหตุที่หลังจากที่ประเทศไทยยอมให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยแล้ว กองทัพญี่ปุ่นก็ได้เจรจาขอยืมเงินจากประเทศไทย หลายสิบล้านเพื่อใช้จ่ายในกองทัพที่อยู่ในประเทศไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงได้ชี้แจงเหตุผลคัดค้านการกระทำ ทั้งนี้เพราะผิดเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นขอตกลงครั้งแรก การขอร้องครั้งแรกของญี่ปุ่นนั้น เพียงขอให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านเท่านั้น แต่กลับมาขอกู้เงิน ซึ่งนอกเหนือจากเงินอนเชที่ตกลงกัน และถวายอภินิหารแล้ว ประเทศไทยจะได้รับความเสียหาย โดยที่ต้องพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้น จะทำให้เงินหมุนเวียนในตลาดเมืองไทยมาก เป็นเหตุให้เงินเฟ้อ เป็นการกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศ แต่นายกรัฐมนตรีก็อนุมัติให้ญี่ปุ่นกู้เงินไปตามที่ขอได้

วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นวันรุ่งขึ้น หลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศปรับปรุงคณะรัฐมนตรีแล้ว จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงต่อคณะรัฐมนตรีถึงสาเหตุในการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในครั้งนั้น ความว่า

ใครจะชี้แจงเป็นเรื่องลับ อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นไม่ได้บังคับ แต่ในการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีนั้น ตามนโยบายเดิมของเรา ตั้งตัวเป็นกลาง รัฐมนตรีก็คือเจ้าหน้าที่ก็ ต้องทำให้สมนโยบาย แต่เดิมนั้นนโยบายของเราเปลี่ยนไปแล้ว เราจำเป็นต้องปรับปรุงให้เข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นเขาได้^๒

สำหรับกรณีการพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังผู้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของนายปรีดี พนมยงค์นั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม

ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์ รัฐบาลไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕ - ๒๕๑๗)
(พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี. ชุมชุมช่าง, ๒๕๑๗), หน้า ๓๘๐.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี พิเศษ วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

ได้กล่าวยืนยันว่าผู้ป่วนมิได้มีส่วนบีบบังคับแต่อย่างใด โดยชี้แจงเหตุผลว่า

ส่วนคุณหลวงประดิษฐา เขาก็เคารพในส่วนตัวและความรู้ แต่พวกกันไม่ใคร่ลงตัว ของคุณกันยี่ยาว คางมีเทียโอรี เขาไม่ใคร่บอกวาให้ออก แต่ผมเห็นควรปรับปรุงในส่วนความเล็กซึ่งเราคงเข้าใจกัน จะอยู่ที่ไหนก็ควรรักกันและช่วยกันจนสุดความสามารถไปผู้สำเร็จราชการก็ดูจะพอใจ

จากข้อมูลของนายปรีดี พนมยงค์ และนายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์ นั้น มีข้อเท็จจริงสอดคล้องกันที่ว่า ผู้ป่วนไม่พอใจ นายปรีดี พนมยงค์ ดังนั้นการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ นายปรีดี พนมยงค์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าราชการนั้น คงสืบเนื่องมาจากสาเหตุ ๒ ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ผู้ป่วนอาจเฝ้าจ้องให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ย้าย นายปรีดี พนมยงค์ ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี ซึ่งเป็นตำแหน่งบริหาร เพราะนายปรีดี พนมยงค์ ชัดเจนประโยชน์ของผู้ป่วน แต่การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยอมเปิดเผยข้อเท็จจริงนั้น อาจเป็นเพราะไม่ต้องการแสดงให้เห็นว่าตนตกอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของผู้ป่วน ซึ่งจะทำให้เป็นที่เสื่อมเสียศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิเป็นอย่างยิ่ง

ประการที่สอง ผู้ป่วนอาจไม่ได้เฝ้าจ้องโดยตรงกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกี่ยวกับเรื่องย้าย นายปรีดี พนมยงค์ จากตำแหน่งบริหาร ไปสู่ตำแหน่งอื่น แต่ทำที่ของผู้ป่วนที่แสดงออกต่อรัฐบาลในขณะนั้นคงจะขาดความเชื่อมั่นในมิตรภาพของรัฐบาลไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเห็นควรที่จะต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีโดยคัดบุคคลที่พิจารณาเห็นว่านโยบายไม่สนับสนุนผู้ป่วนออกจากรัฐบาล เพื่อเป็นการเอาใจฝ่ายผู้ป่วน

๑ เรืองเดียวกัน.

อย่างไรก็ดีการปรับปรุง คณะรัฐมนตรีครั้งแรกนั้นยอมเป็นหลักฐานยืนยันว่า ญีปุ่น เริ่มเข้ามามีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายภายในของรัฐบาล เพราะมีฉะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม คงไม่กล่าวว่า "เราจำเป็นต้องปรับปรุงให้เข้ากับฝ่าย ญีปุ่นเขาได้"

ข. การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๕ รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กราบถวายบังคมลาออกโดยปัจจุบันทันด่วน สำหรับเหตุผลในการลาออกครั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แถลงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๔๘๕ ความว่า

คณะรัฐบาลเก่า ซึ่งมีข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายนี้ต่อสภา และได้รับความไว้วางใจจากสภา เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ ซึ่งเมื่อนับถึงบัดนี้ก็จะครบระยะ ๓ ปีเศษ เวลานั้นโลกอยู่ในความสงบ มหาสงครามในยุโรปยังมีได้เกิดขึ้น นโยบายของรัฐบาลที่แถลงไว้ ก็ตั้งความมุ่งหมายส่วนสำคัญไปในทางสร้างชาติโครงการต่าง ๆ ที่วางไว้สำหรับยามสันติแต่ในชีวิตระยะเวลาเพียง ๓ ปีที่ได้รับบริหารราชการแผ่นดินมา ความเป็นไปของโลก ไคผันผวนแปรปรวนแรงขึ้นเป็นลำดับ ในวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๘๒ มหาสงครามไคอุบัติขึ้นในยุโรปและเป็นสงครามที่ยืดยาวมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ ในวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ ประเทศไทยต้องจับอาวุธเข้าทำการสู้รบ ซึ่งเป็นเคราะห์ที่ทกกลับสงบไค ในวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๘๔ ครั้นต่อมาถึงวันที่ ๘ ธันวาคม ในปีเดียวกันก็ไคเกิดสงครามอันใหญ่หลวงในทวีปเอเชีย ประเทศไทยไคเข้าร่วมกับ ญีปุ่น และต่อมาในวันที่ ๒๕ มกราคม ศกนี้ ไทยไคประกาศสงครามกับประเทศบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา เมื่อเหตุการณ์ไคผันผวนมาอย่างรุนแรง ถึงเพียงนี้ก็ยอมจะเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่สภาผู้ว่าโครงการต่าง ๆ ที่จัดตั้งไว้สำหรับในยามสงบนั้น ไม่สามารถจะไคต่อไปได้ และนโยบายที่แถลงไว้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ ธันวาคม

เรื่องเดียวกัน.

๒๔๘๑ นั้น ก็ยอมจะพนสมัยคณะรัฐบาลชุดก่อนใครู้สึกว่า ไม่สามารถจะบริหารราชการแผ่นดินไปตามรูปการณ์และนโยบายเท่านั้นได้ จึงได้กราบถวายบังคมลาออกทั้งคณะ เมื่อวันที่ ๒ เดือนนี้

สำหรับเหตุผลในการลาออกของรัฐบาลครั้งนั้น นายเตียง ศิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ จังหวัดสกลนคร ได้แสดงความคิดเห็นว่า "เหตุผลในการลาออกนั้นดูไม่น่าลาออก" จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ตอบแก้ข้อสงสัยของ นายเตียง ศิริขันธ์ ความว่า

ในเรื่องการลาออก เหตุผลตามที่รัฐบาลได้แถลงนั้นดูไม่น่าจะลาออก ในเรื่องนี้ข้าพเจ้าขอตอบว่า ในการที่ท่านเข้าใจเช่นนั้นก็นับว่า เป็นทางที่อยู่เหมือนกัน เพราะเหตุว่าสิ่งใดที่ท่านสมาชิกไม่เข้าใจท่านก็ต้องถาม เหตุผลที่ข้าพเจ้าได้แถลงในเรื่องการลาออกนั้น ท่านก็ไปคิดเอาเองก็แล้วกันจะได้เป็นประโยชน์กว้างขวางมากกว่าที่ข้าพเจ้าได้แถลงไว้ เพราะเหตุว่าท่านทุกคนก็ได้ทราบอยู่แล้วว่า การพุดในสภานั้นเป็นการพุดในที่เปิดเผยและจะต้องจำไว้ว่า รัฐบาลนั้นมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่สามารถจะพุดได้ เพราะฉะนั้นในเรื่องการลาออกของรัฐบาลนั้นก็มียุมาก

รัฐบาลทุกรัฐบาลต่างก็มีนโยบายเปลี่ยนไป แต่ก็เป็นหลักอันหนึ่งเองที่ถือว่า เป็นหลักที่ที่สุด^๒

มีข้อน่าสังเกตว่าในการประชุมสภา เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งเป็นวันที่รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภา พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลในการลาออกนั้นปรากฏว่า นายอาร์ อีวาคา โฆษกประจำสภานเลขาธิการราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๓/๒๔๘๔ - ๒๔๘๕ วิสามัญสมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕
เรื่องเดียวกัน

ได้ร่วมเข้าฟังด้วย แสดงว่าความเคลื่อนไหวของรัฐบาลในขณะนั้นตกอยู่ภายใต้การควบคุมสอดส่องดูแลของญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิด ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม จำเป็นต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีและวางนโยบายในการบริการประเทศใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นมหามิตรของญี่ปุ่น

จากคำสั่งลับมากของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ถึง หลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เปิดเผยถึงสาเหตุที่รัฐบาลได้ลาออกเมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๕ ความว่า "การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ครั้งนี้ ไม่มีเหตุอันใด นอกจากความมุ่งหมายที่จะให้มีรัฐบาลที่ทรงสมรรถภาพเข้มแข็ง สามารถนำประเทศ ผ่านพ้นความยากลำบากให้ตลอดปลอดภัย และแข็งแรงรุ่งโรจน์ต่อไปภายหน้า ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกันในบรรดารัฐมนตรีที่เข้ามาร่วมงาน และจำเป็นต้องชี้แจงแนวทางปฏิบัติของรัฐมนตรีไว้"^๒

จากหลักฐานดังกล่าวแสดงว่าเหตุผลแท้จริงในการลาออกของรัฐบาลในครั้งนั้นก็เพื่อปรับปรุงคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากการปรับปรุงมาแล้ว เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ และเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติใหม่ในคณะรัฐบาล

เมื่อรัฐบาลได้กราบถวายบังคมลาออกได้เพียงวันเดียว ปรากฏว่าได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป. ดังคำประกาศแต่งตั้งต่อไปนี้

พระราชทาน วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕

^๓ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๔ แฟ้ม ๓๗/๑๔ เรื่องแนวทางปฏิบัติของรัฐมนตรี

ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี
 ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐.
 และวันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔)
 อาทิตยทิพอาภา
 พล. อ. พิชเยนทรโยธิน
 ปรีดี พนมยงค์

โดยที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และ คณะรัฐมนตรี
 ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเพื่อที่จะให้มีโอกาสได้เปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี
 เสียใหม่ให้เป็นการเหมาะสมแก่สถานการณ์ในปัจจุบัน

และโดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่าประชาชนเป็นอันมากได้มีความเชื่อถือและ
 ไว้วางใจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ ทั้งเห็นว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้
 สมควรไว้วางพระราชหฤทัยที่จักได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปอีก

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๘๖ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงตั้ง
 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี บริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่วันที่
 ต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๗ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาล
 ปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

มานวราช เสวี

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ในการเลือกสรรบุคคลเพื่อกำหนดตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มอบหมายให้ ดร. เคื่อน บูรนาท จัดทำลักษณะของบุคคลซึ่งสมควรได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเสนอต่อตน โดยให้เหตุผลว่า "ก่อนจะ Form Cabinet นั้นผมอยากวางแนวเสียก่อน มิฉะนั้นเข้ามาก็ขัดกัน ปวดศีรษะเปล่า การงานก็ไม่ได้"

จากจุดประสงค์ดังกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่นั้น จะต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีแนวความคิดคล้ายตาม นายกรัฐมนตรีเป็นสำคัญ เมื่อเป็นดังนั้นนโยบายในการบริหารประเทศในสมัยสงคราม จะต้องมาจากแนวความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นส่วนใหญ่

คุณสมบัติของรัฐมนตรีในสมัยสงครามตามความประสงค์ของ จอมพล

ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ต้องเคารพและเชื่อฟังนายกรัฐมนตรีโดยสุจริตใจ
๒. ไม่มีความลับ หรือส่วนตัวต้องเห็นแก่ส่วนรวม
๓. ต้องรับหน้าแทนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐบาลก่อน
๔. ต้องทำงานตามแนวรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีจริง ๆ
๕. อดเวลาแก่ราชการทุกวินาที
๖. ต้องทำงานต่อไปให้ เกิดผลดีแก่ราษฎรทันที
๗. ต้องทำงานให้ดี เต็มหน้าที่ตามตำแหน่ง
๘. ต้องไม่แพ้เปรียบต่างชาติ
๙. ควบคุมไว้ต้องช่วยกันด้วย

๑ แผนกเก็บ สสร. ปี ๑๔ แฟ้ม ๓๗/๑๔ เรื่องแนวทางปฏิบัติของ
รัฐมนตรี
๒ เรื่องเดียวกัน.

กึ่งนี้

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้อธิบายรายละเอียดของคุณลักษณะดังกล่าวไว้

ข้อ ๑ จริงอยู่มนุษย์ทุกคนต่างใจ คนเราจะมีความคิดเห็นเหมือนกันไปทุกอย่างไม่ได้ แต่ก็จำเป็นที่รัฐมนตรีทั้งหลายจะต้องให้เกียรติยศแก่นายกรัฐมนตรีโดยจริงใจ ทั้งนี้ได้หมายความว่า จะปิดปากรัฐมนตรีมิให้แสดงความคิดเห็น ทักทวนในเมื่อการกระทำเช่นนั้นได้เป็นไปโดยสุจริต แต่เมื่อทักทวนโดยให้เหตุผลอย่างชัดแจ้งแล้ว นายกรัฐมนตรียังมีความเห็นอย่างเดิมก็ต้องเป็นที่เข้าใจว่า นายกรัฐมนตรีมีเหตุผลอันสำคัญยิ่งใหญ่มากกว่าจึงต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม

ข้อ ๒ รัฐมนตรีจะต้องไม่มีความลับกับนายกรัฐมนตรี ทุกคนจะต้องถือว่างานทุกอย่างเป็นส่วนรวม ไม่ใช่งานส่วนตัวของรัฐมนตรี ฉะนั้นเรื่องสำคัญทุกเรื่องจะต้องให้นายกรัฐมนตรีทราบ แม้ในเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวกับราชการ ถ้ารู้สึกว่ามีอะไรที่ไม่ดีไม่งาม หรือจะเป็นภัยแก่ตนก็ควร จะเปิดเผยให้นายกรัฐมนตรีทราบตามความจริง จะได้มีทางช่วยเหลือกันเท่าที่สามารถจะช่วยให้

ข้อ ๓ ถ้าการซึ่งรัฐมนตรีคนหนึ่งปฏิบัติไปแม้ด้วยความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีแล้ว ก็อาจจะเกิดความจำเป็นอย่างสำคัญที่จะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง ในกรณีเช่นนี้ จะแสดงออกว่า นายกรัฐมนตรี หรือรัฐบาลเปลี่ยนนโยบายนั้น อาจจะไม่เหมาะสมและไม่เป็นคุณแก่ประเทศชาติ ทางที่ดีที่สุดจะต้องแสดงว่ารัฐมนตรีผู้นั้นเองได้ปฏิบัติคลาดเคลื่อนไปและนายกรัฐมนตรีหรือรัฐบาลต้องแก้ไขให้ถูกต้อง ฉะนั้นการปฏิบัติงานทั้งปวง แม้จะทำไปด้วยความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรี หรือของคณะรัฐมนตรีแล้วก็ตาม ถ้าเห็นเป็นงานที่ล่อแหลมก็ไม่ควร จะแสดงออกให้ชัดว่าตนปฏิบัติด้วยความเห็นชอบ

ของนายกรัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี ควรจะแสดงการรับผิดชอบ
ก่อน เพื่อเป็นการรับหน้าแทนนายกรัฐมนตรี หรือรัฐบาลไว้ก่อน

ข้อ ๕ นโยบายของรัฐบาลนั้น ตามปกติก็ได้ประกาศและแถลงแก่สภาผู้แทน
ราษฎร ตั้งแต่เวลาเริ่มแรกตั้งคณะรัฐมนตรี และการที่จะปฏิบัติให้
สมบูรณ์ตามนโยบายนั้นก็จำเป็นต้องมีแนวทางเดิน การวางแผนทางเดิน
นั้น จะต่างคนต่างวางเอาเองไม่ได้ นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นผู้
วาง เมื่อนายกรัฐมนตรีได้วางแนวทางเดินให้แล้วก็จำเป็นที่
รัฐมนตรีทุกคนจะต้องคำนึงตามแนวนั้น

ข้อ ๕ รัฐมนตรีต้องถือว่าไม่มีเวลาหยุดงาน รัฐมนตรีไม่มีสิทธิที่จะได้รับ
การพักผ่อน แม้จะไปทางไหนก็ให้รู้ว่าถ้ามีราชการด่วนขึ้นมาตาม
พบได้ในที่ใด

ข้อ ๖ รัฐมนตรีมีหน้าที่ทำประโยชน์ให้แก่ราษฎร งานที่ทำงานจะต้องเกิดผล
แก่ราษฎร และจะต้องเกิดผลโดยทันทีหรือโดยเร็วที่สุด

ข้อ ๗ รัฐมนตรีทุกคนจะต้องถือเป็นหลักว่าจะต้องทำงานให้สมบูรณ์ตามหน้าที่
และตามตำแหน่ง

ข้อ ๘ ในฐานะที่ประเทศไทยต้องติดต่อกับนานาชาติและมีปัญหาที่ลำบากอยู่
เป็นนิจ การปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีต้องทำด้วยความระมัดระวัง
และไหวพริบ จะต้องถือเป็นหลักอยู่เสมอว่าชนทุกชาติย่อมพยายามหา
ประโยชน์ให้แก่ชาติของเขา ไม่มีชาติใดจะหายคมเสียเปรียบให้แก่
เรา ทุกชาติต้องพยายามที่จะเอาเปรียบเรา เราต้องเสียเปรียบ
อยู่เสมอไป ประเทศชาติก็จะต้องล่มจมวันหนึ่ง

ข้อ ๕ ครอบครัวยุคใหม่ของรัฐมนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภรรยา ย่อมต้องมีส่วนสำคัญอยู่ด้วยครอบครัวยุคใหม่ของรัฐมนตรีจำเป็นที่จะต้องรักษาเกียรติยศ เกียรติศักดิ์ ของรัฐมนตรีและกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่พลเมือง

คุณลักษณะของรัฐมนตรีดังกล่าว ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่ารัฐมนตรีทุกคนจะต้องปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของนายกรัฐมนตรีเป็นสำคัญ และจะต้องบริหารราชการตามแนวทางที่นายกรัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดขึ้น ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่านโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินสมัยสงครามนั้นย่อมมาจากแนวความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่เพียงผู้เดียว

✓ มีข้อสงสัยเกิดว่าการที่ นายปรีดี พนมยงค์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีนั้น อาจเป็นแผนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการกำจัด นายปรีดี พนมยงค์ ออกจากวงการบริหารในขณะนั้น เพราะ นายปรีดี พนมยงค์ มีแนวความคิดที่ไม่สอดคล้องกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาลในการร่วมมือเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์

เมื่อเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเพื่อกำหนดตำแหน่งรัฐมนตรีสมัยสงครามกับสมัยแรกที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันกล่าวคือในสมัยแรกนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการให้รัฐบาลของตนเป็นที่นิยมและเชื่อถือของประชาชนจึงกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ สุจริต และไม่มีชื่อเสียงเสีย^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ สัมภาษณ์ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน

แต่ในสมัยสงครามนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องการให้รัฐบาลของตนเป็นที่นิยม
ของญี่ปุ่น ดังนั้นผู้ที่เป็รัฐมนตรีจึงต้อง เชื้อพียงนายกรัฐมนตรี ซึ่ง เป็นคุณสมบัติสำคัญ
ที่สุดในการคัดเลือกรัฐมนตรีในขณะนั้น

คณะรัฐมนตรีสมัยสงครามประกอบด้วยผู้มีรายนามตามประกาศต่อไปนี้

ประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร

ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔

และวันที่ ๑๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ.พิช เยนทรโยธิน

ปรีดี พนมยงค์

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรีเพื่อบริหาร
ราชการแผ่นดินดังต่อไปนี้

๑. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๒. พล.ต.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
กลาโหม

๓. พล.ต.เกาเพียรเลิศ บริษัทัญญุทธกิจ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลัง

๔. น.อ.เพียร เก่งระคมยิง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลัง

๕. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง
ประเทศ

๖. นายวิจิตร วิจิตรวาทการ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการ
ประเทศ
๗. พล.ต. จรูญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
๘. ม.ล.เกษ สนิทวงศ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
๙. พ.ต. ชวง เศวตศักดิ์สงคราม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
๑๐. พล.ร.ท. สนิธิ กมลนาวิน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรราชการ
๑๑. นายอุทัย แสงมณี เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรราชการ
๑๒. พ.ต. ควง อภัยวงศ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
๑๓. พล.ท. มังกร พรหมโยธี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๔. พล.ต. อุด อุดเดชจรัส เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๕. นายโประ สมหาหาร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
๑๖. น.อ. ถวัลย์ ช่างนาวาสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
๑๗. พ.อ. ประยูร ภมรมนตรี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๑๘. น.อ. มุง ศุภชลาศัย เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
๑๙. นายเคื่อน นุนนาค เป็นรัฐมนตรี
๒๐. นายทวี บุญยเกตุ เป็นรัฐมนตรี
๒๑. พล.อ.ต. บุญเจียม โกมลมิตร เป็นรัฐมนตรี
๒๒. พล.อ.ต. มณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์ เป็นรัฐมนตรี
๒๓. นายวนิช ปานะนนท์ เป็นรัฐมนตรี
๒๔. พล.ต. สวัสดิ์ สวัสดิ์ศรีณรงค์ เป็นรัฐมนตรี
- ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ เป็นปีที่ ๕ ในรัชกาล

ปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

รัฐมนตรีชุดนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในภายหลังดังนี้

๑. พระยามโหตรักษ์ เป็นรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๔๔๕
๒. เนื่องจากมีพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม จึงได้รับการปรับปรุงรัฐมนตรีดังนี้
 - พล.อ.ต.มุนี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์ เป็นรัฐมนตรีอุตสาหกรรม
 - พล.ต.จัญญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
 - น.อ.หลวงศุภชลาศัย เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และพ้นจากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
 - ม.ล.เคช สนิทวงศ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการพาณิชย์
 - นายวิจิตร วิจิตรวาทการ เป็นรัฐมนตรีการต่างประเทศสืบแทนจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตั้งแต่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๔๕
 ๔. พ.ต.ควง อภัยวงศ์ พ้นจากรัฐมนตรีคมนาคม และแต่งตั้งไปเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการพาณิชย์
 ๕. พ.อ.อุดมโยธา รัตนาวดี เป็นรัฐมนตรี ๒๔ ตุลาคม ๒๔๔๕
 ๖. พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ลาออกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ตั้งแต่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๖
 ๗. ม.ล.เคช สนิทวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการพาณิชย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ตั้งแต่ ๓ มีนาคม ๒๔๔๖
 ๘. พ.ต.หม่อมหลวงกรี เดชชาติวงศ์ เป็นรัฐมนตรี ๓๐ มีนาคม ๒๔๔๖
 ๙. พล.อ.ต.เจียมอภัยทิวเดช โกลมมิตร กราบถวายบังคมลาออก ตั้งแต่ ๑๔ เมษายน ๒๔๔๖
 ๑๐. พ.ต.หม่อมหลวงกรี เดชชาติวงศ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ตั้งแต่ ๖ กันยายน ๒๔๔๖
 ๑๑. พล.ต.ท.อดุล อดุลเดชจรัส รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นรองนายกรัฐมนตรีอีกตำแหน่ง เมื่อ ๑๔ เมษายน ๒๔๔๖

๑๒. นายเค็ณ บุนนาค เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พล.อ.ต.ภาพย์ เทวฤทธิ์พันธ์ หัตถคานนท์ เป็นรัฐมนตรี

๑๓. นายวิจิตร วิจิตรวาทการ ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศเพื่อรับตำแหน่ง เอกอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่น ตั้งแต่วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๖

๑๔. น.อ.อ.กาจ เก่งระดมยิง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ลาออกจากตำแหน่ง ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๖

๑๕. นายคิเรก ชัยนาม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายถนอม ไทสุวรรณย์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการพาณิชย์ พล.ต.ไชย ประทีปเสน เลขานุการคณะรัฐมนตรีเป็นรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๖

๑๖. นายวนิช ปานะนนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสังฆการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและรัฐมนตรีสังฆการกระทรวงพาณิชย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๖

๑๗. พล.ท.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พล.ท.สวัสดิ์ สวัสดิ์ณรงค์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

๑๘. นายอภิรักษ์ แสงมณี พ้นจากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรไปเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

น.อ.สังวรณ์ สุวรรณชีพ รองนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๖

๑๙. นายวนิช ปานะนนท์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังลาออก ตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

๒๐. พ.อ.ชวง เชวงศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในขณะที่ประจำอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นรองนายกรัฐมนตรีอีกตำแหน่งหนึ่ง มีอำนาจ

ก. คำให้การเมือง จอมพล ป. พิบูลสงคราม เรียกร้องให้ประชาชนทุกคน ยอมเสียสละเพื่อประโยชน์ของประเทศไทยโดยให้เหตุผลว่า

สถานการณ์ขณะนี้ก็คือว่า การบริหารราชการแผ่นดินในยามสงครามนั้น จะใช้วิธีการอย่างเดียวกันกับในยามสันติหาได้ไม่ ขอสำคัญในเบื้องต้นที่จะต้องแสดงออกให้แน่ชัดก็คือว่า ในสถานการณ์เช่นนี้ รัฐบาลจำเป็นต้องเรียกร้องให้ทุก ๆ คนเสียสละ และความเสียสละที่จะเรียกร้องนั้นก็ต้องมีปริมาณมากกว่าในยามสงบ แต่อย่างไรก็ดีรัฐบาลนี้ขอรับรองให้เชื่อมั่นว่าจะไม่ขอร้องให้เสียสละอย่างหนึ่งอย่างใด เกินไปกว่าความจำเป็นที่จะต้องรักษาความปลอดภัยและความเป็นอยู่ด้านดีของชาติ^๑

ส่วนในคำให้การเมืองระหว่างประเทศนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยกล่าวชัดเจนว่า

ข้าพเจ้าทราบว่า ในสถานการณ์เช่นนี้ ทุก ๆ คนคงมีความวิตกห่วงใยถึงอนาคตของชาติ ข้าพเจ้าจึงขอแถลงได้ในที่นี้ว่า สำหรับราษฎรทั่วไปนั้นไม่ต้องวิตกห่วงใยถึงอนาคตของชาติ ไม่พึงต้องวิตกแต่อย่างใด การเข้าสงครามและการร่วมมือกับญี่ปุ่นในครั้งนี้ ได้ยึดมั่นในหลักการที่เคารพเอกราชและอธิปไตยของกันและกัน รัฐบาลนี้จะพยายามทำเต็มความสามารถที่จะรักษาหลักการอันนี้ไว้เสมอ และก็จะพยายามทำทุก ๆ ทางที่จะร่วมมือกับพันธมิตรของไทยจนกว่าจะโค่นชัยชนะ^๒

ส่วนในคำให้การปกครองประชาชนนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวว่า รัฐบาลจะปกครองราษฎรให้ร่มเย็นเป็นสุขตามที่พึงจะได้ในสถานการณ์เช่นนี้พร้อมทั้งกล่าวเน้นว่า รัฐบาลจะปกครองราษฎรอย่างยุติธรรม และจะปราบปรามโจรผู้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ "คำแถลงนโยบายของคณะรัฐบาล", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ (๑๓ มีนาคม ๒๔๘๕) หน้า ๕๒๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๑.

วิสัยทัศน์เชิงมหัพภาค

ข. ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้น รัฐบาลจะส่งเสริมให้ราษฎรประกอบอาชีพกสิกรรมให้มากยิ่งขึ้น และจะพยายามให้ราษฎรได้รับผลจากการกสิกรรมให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ รัฐบาลจะพยายามแก้ไขสภาวะการส่งผลผลิตกสิกรรมออกนอกประเทศ ซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนเนื่องจากภาวะสงครามโลกให้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันรัฐบาลจะปรับปรุงเส้นทางคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศให้เป็นประโยชน์แก่การเศรษฐกิจและการสัญจรไปมาของประชาชนอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

เพื่อให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะที่เข้มแข็งเทียบเท่ากับนานาอารยประเทศ รัฐบาลจะบำรุงให้ราษฎรมีมาตรฐานการกินอยู่ การครองชีพ ดียิ่งขึ้นและจะบำรุงเศรษฐกิจเพื่อให้รัฐบาลและประชาชนได้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น^๒

ส่วนด้านการคลังของประเทศนั้น รัฐบาลจะรักษาความมั่นคงในการคลังของประเทศให้คงอยู่ และจะหาวิธีการให้การเงินหมุนเวียนให้ราษฎรได้รับความสะดวกในการซื้อขายอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้^๓

ค. ด้านสังคม เพื่อยกฐานะของประเทศให้สูงขึ้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา และยืนยันที่จะส่งเสริมระบบการศึกษาของไทยไม่ว่าประเทศจะตกอยู่ในสภาวะอย่างไรก็ตาม โดยกล่าวว่า

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๒ - ๕๒๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๑.

รัฐบาลจะไม่ละเลยในการบำรุงการศึกษาของชาติให้สูงขึ้นระดับดียิ่งขึ้นไป เพื่อให้เทียบทันอารยะประเทศให้เร็วที่สุด โดยอาศัยการปรับปรุงหลักสูตร คำราเรียน การยกย่องฐานะของครูให้สมกับที่จะเป็นผู้อบรมสั่งสอนกุลบุตร กุลธิดาของชาติ ทั้งจะพยายามจัดการศึกษาให้มีระดับเดียวกันทั่วราชอาณาจักร^๑

นอกจากนี้รัฐบาลจะส่งเสริมกิจการด้านอนามัย เพื่อให้ราษฎรมีอายุยืน มีกำลังแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

สำหรับนโยบายของแต่ละกระทรวงนั้นปรากฏว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับนโยบายเก่าซึ่งรัฐบาลได้แถลงไว้ต่อสภาเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ มีนโยบายของกระทรวงต่างประเทศเพียงกระทรวงเดียวเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ แต่เดิมนั้น รัฐบาลได้กำหนดนโยบายต่างประเทศไว้ว่า "รัฐบาลนี้จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ซึ่งมีอยู่แล้วเป็นอย่างดีนั้นให้สนิทสนมยิ่งขึ้นโดยทั่วกัน"^๒ ส่วนนโยบายใหม่นั้น เน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดของนโยบายกระทรวงการต่างประเทศ ความว่า

เมื่อสงครามมหาเอเซียตะวันออกได้อุบัติขึ้น ประเทศไทยซึ่งมีมิตรสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างสนิทสนมยิ่งอยู่แล้วนั้น ได้พิจารณาเห็นว่าการสถาปนาระเบียบใหม่ในเอเซียตะวันออกเป็นทางที่จะประสิทธิผลความไพบูรณ์ในวงเขตตน และเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นที่จะยังสันติภาพแห่งโลกให้คืนดีและมั่นคงแข็งแรง จึงได้ตกลงทำสัญญาการค้าพันธไมตรีกับญี่ปุ่น ซึ่งมีข้อความสำคัญว่า ตางฝ่ายต่างเคารพเอกราชและอธิปไตยแห่งกันและกัน และกรณีที่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ใน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒

การซัดกันทางอาวุธกันกับประเทศภายนอก อีกฝ่ายหนึ่งจะเข้าเป็นพันธมิตร
ทันทีและจะให้ความช่วยเหลือด้วยเงินค่าปัจจัยในทางการเมือง การเศรษฐกิจ
กิจและการทหาร

การที่ประเทศไทยเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นตามกติกาสัญญาที่กล่าวข้างต้นนั้น
ย่อมจะช่วยให้สงครามในบูรพทิศสำเร็จลุล่วงโดยง่าย และจะนำความดีสุข
มาสู่ชาวเอเชียตะวันออกโดยรวดเร็ว ฉะนั้นรัฐบาลนี้จะดำเนินการให้สำเร็จ
ผลตามกติกานั้น เพื่อให้สัมพันธ์กับฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศเอกราชร่วมมือ
กับประเทศญี่ปุ่นในมหาเอเซียตะวันออก และเพื่อให้บรรลุดุติประสงคขั้นสูง
คือความดีสุขของชาวบูรพทิศดังกล่าวแล้ว

รัฐบาลจะจำเริญมิตรภาพกับลักษณะประเทศ ซึ่งร่วมอุดมคติกันอยู่นั้นให้
แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับพันธมิตรประเทศให้สนิทสนมมาก
ขึ้นด้วย และจะดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อมิให้ประชาชนตองวัตกในเรือ
เอกราชและอธิปไตยของชาติ

ข. การใช้อำนาจและสั่งราชการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

คงได้กล่าวมาแล้วว่า ปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้นสถานการณ์โดยทั่วไปใน
อินโดจีนตกอยู่ในภาวะถึงเครียดประกอบด้วยประเทศไทยถูกญี่ปุ่นและอังกฤษปฏิบัติละเมิด
ความเป็นกลางอยู่เป็นประจำ พฤติการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มที่แสดงว่าประเทศไทยจะต้อง
ได้รับภัยจากสงครามอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง เพื่อเตรียมรับสถานะสงครามที่กำลังอุบัติ
ขึ้น รัฐบาลจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ อาทิเช่นพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่
ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน
พ.ศ. ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติจำกัดสิทธิคนไทย ผู้กระทำการค้นเป็นภัยแก่ชาติ เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"คำแถลงนโยบายของคณะรัฐบาล" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕

(๑๓ มีนาคม ๒๔๘๕) หน้า ๕๒๕ - ๕๒๖.

นอกจากนี้ยังได้มีการประกาศแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพื่อทำหน้าที่ควบคุมบังคับบัญชาการทหารในยามที่บ้านเมืองเข้าสู่ภาวะคับขัน สำหรับบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม

๑. อำนาจหน้าที่ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ภายหลังจากที่รัฐบาลตกลงยินยอมขึ้นสัตตัญญาให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยแล้วก็ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศในเวลาต่อมา การที่ประเทศตกอยู่ในภาวะกฎอัยการศึกนั้นมีผลให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นบุคคลที่มีอำนาจและมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการบริหารและการปกครองประเทศในขณะนั้น ทั้งนี้เพราะอำนาจในการปกครองและการควบคุมความเป็นไปของบ้านเมืองขึ้นอยู่กับฝ่ายทหาร บรรดาเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารทั้งปวงมีอำนาจเหนือฝ่ายพลเรือนทุกกระทรวงทบวงกรมไม่ว่าในตำแหน่งใด ๆ ทั้งสิ้น อาทิ เช่น การปราบปรามกบฏ การรักษาความสงบเรียบร้อยก็ดี เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องช่วยเหลือ ก่อหนุนแก่ฝ่ายทหารทุกสิ่งทุกอย่าง ตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร บรรดาตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับกฎอัยการศึกจะต้องยกเลิกใช้ชั่วคราวจนกว่าจะประกาศเลิกกฎอัยการศึก ดังนั้นแม้ข้าราชการหรือประชาชนกระทำความผิดอาญาขึ้น ในการจับกุมไต่สวน, สืบสวนฟ้องร้องตลอดจนการพิจารณาพิพากษาคดีก็อยู่ในความบังคับบัญชาและควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารทั้งสิ้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารยังมีอำนาจเต็มที่ที่จะตรวจค้น ที่จะเกณฑ์ ที่จะย้าย ที่จะยึด ที่จะเข้าอาศัย ที่จะทำงานหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ และที่จะขับไล่เพื่อประโยชน์ในราชการทหาร และในระหว่างที่ประกาศใช้กฎอัยการศึกนั้น ถ้าบรรดากฎหมายที่มีอยู่ไม่เพียงพอ หรือไม่เหมาะสมมี ผู้บัญชาการทหารสูงสุดตลอดจนแม่ทัพใหญ่และรองแม่ทัพจะออกบังคับเพื่อบังคับเจ้าหน้าที่และพลเมืองเพื่อให้เป็นไปตามกฎอัยการศึกเท่า ๆ ใดก็ได้ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะมีความผิดทางอาญา

แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๓ แผ่นที่ ๓๓/๑๓
๒๓ เรื่องอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ในระหว่างสงครามและการประกาศใช้กฎอัยการศึกนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากจะเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วยังดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย อาทิเช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายในการปกครองประเทศขณะนั้น โดยเฉพาะตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น เป็นตำแหน่งที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถใช้อำนาจเด็ดขาดในการปกครองประเทศได้อย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีที่รวมอำนาจการปกครองไว้แต่เพียงผู้เดียว ด้วยเหตุนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเตรียมแก้ข้อครหาก่อนที่จะประกาศใช้กฎอัยการศึก ดังจะเห็นได้จากคำปรารภของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๔๘๔ เกี่ยวกับการที่นายกรัฐมนตรีจำเป็นต้องเข้าไปดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ความว่า "แต่เดิมนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ไม่มีอำนาจสั่งทหาร ต่อมาครั้งเจ้าคุณพหลฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ก็บอกไว้ ถ้าเป็นถึงกลางเป็นผู้บัญชาการทหารด้วย"

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างถึงหลักเกณฑ์ที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะเดียวกันก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของตนในขณะนั้นเป็นการปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์ซึ่งรัฐบาลชุดก่อนได้วางแนวทางไว้ มิใช่เป็นความต้องการหรือหลักเกณฑ์ที่ตนกำหนดขึ้น

จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าตนไม่ประสงค์จะเป็นผู้รวบอำนาจไว้แต่เพียงผู้เดียวด้วยการเสนอขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาเรื่องอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีทางการทหาร

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๔๘/๒๔๘๔ วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๔๘๔

๒ เรื่องเดียวกัน.

หลวงโกวิท อกัยวงศ์ (นายคง อกัยวงศ์) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "การที่นายกรัฐมนตรี จะบังคับบัญชาทางทหารนั้นเหมาะสมสำหรับรัฐบาลทหาร แต่ถ้าเป็นรัฐบาลพลเรือนแล้วไม่สมควร เพราะจะทำให้หน่วยไปหมด"

✓ เนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นรัฐบาลทหาร ดังนั้นคณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบต่อการที่นายกรัฐมนตรีจะเข้าไปควบคุมกิจการฝ่ายทหารด้วย จากมติของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีนี้ยอมแสดงให้ เห็นว่าการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด และการใช้อำนาจทางทหารเพื่อปกครองบ้านเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้น เป็นไปโดยได้รับความยินยอมจากคณะรัฐมนตรี มิใช่เป็นการรวบอำนาจหรือการเผด็จการของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดังนั้น จอมพล ป.พิบูลสงครามจะกำหนดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นใหม่ที่ย่อมถือได้ว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องและชอบด้วยหลักการ

เพื่อให้การกำหนดอำนาจและหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี เป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมอบหมายให้กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีหนังสือแจ้ง เรื่องอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีไปยังรัฐมนตรีทุกกระทรวง โดยกำหนดให้มีสาระสำคัญว่า "ในฐานะที่นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล และโดยที่รัฐมนตรีทั้งหลายเป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการบริหารงานของแผ่นดินนายกรัฐมนตรีจึงมีอำนาจที่จะควบคุมกิจการกระทรวงต่าง ๆ และสั่งให้ข้าราชการ ฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือนปฏิบัติภารกิจ" สำหรับรายละเอียดในจดหมายที่กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมีไปถึงรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ เพื่อแจ้งเรื่องอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีนั้น มีใจความว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องเดียวกัน.

๒ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗ แฟ้มที่ ๓๓/๑๗ เรื่องอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด

๒๓

ในฐานะที่นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาลและเป็นผู้รักษานโยบายซึ่งได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎร อย่างหนึ่ง และโดยที่รัฐมนตรีทั้งหลายที่ว่ากระทรวง กิติ ช่วยว่าการกระทรวง กิติ หรือมิได้ว่าการกระทรวง กิติ เป็นบุคคลที่นายกรัฐมนตรีเลือกเฟ้นเข้ามาช่วยเหลือบริหารราชการแผ่นดินรวมมีกับนายกรัฐมนตรี อันประกอบขึ้นเป็นคณะรัฐมนตรีนั้นอีกอย่างหนึ่ง นายกรัฐมนตรีจึงมีอำนาจและหน้าที่ที่จะควบคุมและตรวจสอบกิจการงานทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจและพลเรือนของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เพื่อให้ราชการบริหารดำเนินงานไปตามนโยบาย และมีอำนาจสั่งการให้ราชการทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือนทุกชั้น ให้ปฏิบัติ เพื่อให้กิจการงานอันแยกปฏิบัติตามกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ประสานกลมเกลียวกันและเพื่อให้จุดประสงค์แห่งนโยบายของรัฐบาลได้บรรลุตามความมุ่งหมาย

การระบุนโยบายของนายกรัฐมนตรีดังกล่าว เป็นหลักฐานประการ
 หนึ่งที่แสดงว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจและมีสิทธิขาดในการปกครองประเทศแต่เพียงผู้เดียว รัฐมนตรีเป็นเพียงผู้ที่คอยรับคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีเท่านั้นมิได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารตามหน้าที่ที่มีอยู่ ฉะนั้นสภาพของรัฐมนตรีในสมัยนี้จึงมีฐานะเหมือนกับข้าราชการประจำเท่านั้น หลักความจริงในข้อนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงหลีกเลี่ยงที่จะออกคำสั่งในนามของนายกรัฐมนตรี แต่จะออกคำสั่งในนามของผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพื่อขึ้นแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี และ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเกี่ยวกับการบริหารและการปกครอง จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาวางระเบียบเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น^๒

๑. เรื่องเดียวกัน.

๒. เรื่องเดียวกัน.

คณะกรรมการชุดนี้ ประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ ดังมี
รายนามต่อไปนี้

- | | |
|-------------------------------------|---------------|
| ๑. นายพลโท มังกร พรหมโยธี | ประธานกรรมการ |
| ๒. นายพลตรี เจียม ชจรเนติยุทธ | กรรมการ |
| ๓. นายเคื่อน บุนนาค | กรรมการ |
| ๔. นายพันโท ไชยประทีปเสน | กรรมการ |
| ๕. นายพลอากาศตรี ประศิลป์ศักดิ์ราชม | กรรมการ |
| ๖. ผู้แทนกระทรวงต่าง ๆ กระทรวงละ | |
| ๑ คน | กรรมการ |
| <hr/> | |
| ๗. ผู้แทนกองทัพบก กองทัพเรือ และ | |
| กองทัพอากาศกองทัพละ ๑ นาย | กรรมการ |
| ๘. ผู้แทนกรมตำรวจ | กรรมการ |

คณะกรรมการดังกล่าวได้ปรึกษาพิจารณาแบ่งแยกสาระสำคัญออกเป็น ๓
ประการ คือ

๑. การบังคับบัญชา
๒. การปกครอง
๓. กฎหมายระเบียบแบบแผน^๒ที่ขัดกับสถานการณ์ปัจจุบัน

รายละเอียดในหลักเกณฑ์ทั้งสามประการมีดังนี้ คือ

ประการที่ ๑ การบังคับบัญชา คณะกรรมการมีความเห็นว่าผู้บัญชาการ
ทหารสูงสุด มีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรมรวมทั้งข้าราชการ

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ฝ่ายตุลาการด้วย ตามพระราชบัญญัติกฏอัยการศึก ในการนี้ยอมมีอำนาจ บรรลุ เลื่อน ปลด ย้าย และบำเหน็จข้าราชการได้ทุกตำแหน่ง

ประการที่ ๒ การปกครอง คณะกรรมการมีความเห็นว่า ในการที่จะ ปฏิบัติงานให้สะดวกรวดเร็ว และสนองความต้องการของบ้านเมือง สมควรมีองค์ การขึ้นดังนี้

ก. องค์การเพื่อสนองความต้องการของประเทศให้เป็นผลดียิ่งขึ้น เพื่อ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศตลอดจนการ เศรษฐกิจและการเงินในระหว่างสงคราม

ข. องค์การประสานงานและสนองความต้องการของกองทัพระหว่างทหาร และกระทรวงทบวงกรมฝ่ายพลเรือนต่าง ๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไปประจำอยู่ ทางฝ่ายพลเรือน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนไปประจำอยู่ฝ่ายทหารแล้วแต่จะสะดวก

ประการที่ ๓ กฎหมายระเบียบแบบแผนที่ขัดกับสถานะการณ์ปัจจุบัน คณะ กรรมการมีความเห็นว่าไม่อาจใช้ได้ เพราะพระราชบัญญัติกฏอัยการศึกได้บัญญัติไว้ ความว่า "ข้อความในร่างกฎหมายใดที่ขัดกับพระราชบัญญัติกฏอัยการศึกหรือขัดกับข้อ บังคับซึ่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดออกความตามในพระราชบัญญัติกฏอัยการศึกก็ดี ต้อง ยกเลิกไปชั่วคราว"

ถ้าหากการปฏิบัติใดขัดข้อง หรือไม่สะดวกแล้ว ผู้บัญชาการทหารสูงสุดยอม มีอำนาจออกกฏข้อบังคับอย่างใดก็ได้ ข้อบังคับนี้ก็คือเสมือนหนึ่งกฎหมาย

เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของผู้บัญชาการทหารสูงสุด จอมพล ป.พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าควรที่จะเพิ่มเติมให้รัดกุมอีกโดยกล่าวว่า "ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสั่งได้

^๑ เรืองเดียวกัน.

^๒ เรืองเดียวกัน.

ในเหตุฉุกเฉิน ต้องการเร็ว รอทําคตามกฎหมายแบบแผนไม่ทันการ ก็สั่งให้ใคร ๆ ปฏิบัติได้ชั่วคราว แล้วเสนอรัฐบาลเพื่อพิจารณา" พร้อมทั้งกล่าวว่าการพิจารณานั้นจะเป็นดังนี้

- ๑. แก้กฏหมายหรือประกาศกฏหมายแบบ.....
- ๒. จัดการทําค่าสั่งชั่วคราวของผู้บัญชาการทหารสูงสุด เช่น การสั่งโดย

เค็ดขาดทางรัฐบาลตามกฏหมาย

- ๓. ปลอຍให้ เป็นไป ตามผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพราะที่สั่งไปไม่ซัดกับกฏหมาย^๒

เมื่อการพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีคำสั่งให้ประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน รายละเอียดการประกาศเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น จะพิจารณาได้จากจดหมายจากนายกรัฐมนตรีถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สำนักนายกรัฐมนตรี

กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕

เรื่อง อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีและอำนาจหน้าที่ของผู้บัญชาการทหารสูงสุด

จาก นายกรัฐมนตรี

ถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

เนื่องจากได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและได้แต่งตั้งข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดด้วย เมื่อข้าพเจ้า

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

คำร่างตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดด้วยดังนี้ จึงทำให้มีการเข้าใจ สับสนในอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีกับอำนาจหน้าที่ของผู้บัญชาการทหารสูงสุดว่ามีความสัมพันธ์และเหลื่อมล้ำกันอย่างไร เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานในบางกรณีก้าวก่ายกัน

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการสมควรที่จะชี้แจงให้ทราบโดยทั่วกันว่าอำนาจตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี กับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้นถึงจะมีความสัมพันธ์กัน ก็มีอำนาจหน้าที่ที่คนละส่วน กล่าวคือ

๑. นายกรัฐมนตรีพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีคงมีตำแหน่งหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินและคงดำเนินนโยบายอยู่ตามเดิมทุกประการ โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายและระเบียบแบบแผนที่ใช้บังคับอยู่ ถ้าหากการปฏิบัติตามกฎหมายไม่สะดวกสมควรแก้ไขแล้วก็จัดการดำเนินการแก้ไขโดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติใหม่ไปยังสภาผู้แทนราษฎร ถ้าหากการไม่สะดวกเกิดจากระเบียบแบบแผน ของการปฏิบัติราชการก็สั่งการแก้ไขระเบียบแบบแผนนั้นเสีย

๒. ส่วนผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น มีตำแหน่งหน้าที่ราชการทหารในการที่จะดำเนินยุทธสงครามให้บรรลุผลซึ่งความมีชัยทุกประการ เพื่อการนี้กฎอัยการศึกจึงได้วางอำนาจหน้าที่ไว้อย่างกว้างขวาง นอกจากบทบัญญัติที่ปรากฏในกฎอัยการศึกเองแล้ว เช่นในเรื่องการเกณฑ์ การยึด การทำลาย การจับได้ มาตรา.๑๗ ยังให้อำนาจออกกฎข้อบังคับบรรยายความเพิ่มเติมอีกด้วยทั้งในมาตราที่ ๒ ของกฎอัยการศึกก็วางบทบัญญัติไว้ว่ากฎหมายใด ๆ ที่ใช้อยู่ หากขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎอัยการศึกหรือของกฎข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจของกฎอัยการศึกแล้ว ให้ยกเลิกกฎหมายนั้นเสียเป็นการชั่วคราว ฉะนั้นในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการพลเรือนกับข้าราชการทหารนั้นแล้ว กฎอัยการศึกได้กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนทุกฝ่ายซึ่งมีหน้าที่บริหารกิจการบ้านเมืองอยู่อย่างปกติแล้วนั้น ได้ให้ความร่วมมือช่วยเหลือข้าราชการทหารทุกทางและทุกประการเป็นพิเศษ

ด้วยเหตุนี้อำนาจของราชการทหาร เฉพาะอย่างยิ่งอำนาจของผู้บัญชาการทหารสูงสุดก็กว้างขวางดังนี้ จึงทำให้เข้าใจไปว่าตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาทับคลุมตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมามีอำนาจเหนือกว่าซึ่งความจริงเป็นคนละส่วน นายกรัฐมนตรี

และคณะรัฐมนตรีคงเป็นองค์การบริหารชั้นยอดของการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนผู้บัญชาการทหารสูงสุดและราชการทหาร เป็นองค์การบริหารชั้นยอดของการดำเนินงานพิเศษ คืองานของทหารในการที่จะให้การยุทธสงครามบรรลุถึงซึ่งความมีชัยชนะยิ่งใหญ่ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือน

ตามที่ได้อธิบายมานี้จึงถือเป็นหลักได้ว่า

ก. การบริหารราชการแผ่นดินคงดำเนินตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมิได้มีการเปลี่ยนแปลงประการใด และถือว่านายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารงานเป็นชั้นสุด

ข. งานพิเศษซึ่งเป็นงานของราชการทหาร เพื่อดำเนินการยุทธสงครามนั้นต้องปฏิบัติตามคำสั่งของราชการทหาร อันอาศัยกฎและระเบียบแบบแผนที่ใช้อยู่กับอาศัยอำนาจกฎอัยการศึกอีกด้วยและถือว่าผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้บริหารงานพิเศษเป็นชั้นสุด

ค. แต่ในภาวะสงครามเช่นนี้ การบริหารราชการแผ่นดินในบางกรณีถ้าดำเนินตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนที่ใช้บังคับอยู่อาจขัดข้องหรือไม่สะดวกและอาจเป็นผลโดยตรงหรือโดยอ้อมให้ราชการพิเศษของทหารเสียไป ในกรณีเช่นนี้ถ้าเป็นเวลาปกติแล้วก็ต้องมีการออกกฎหมายแก้ไขวางวิธีการปฏิบัติงานเสียใหม่ แต่ในเวลาสงครามแล้วการจะกระทำเช่นนั้นอาจล่าช้าไม่ทันการ กฎอัยการศึกจึงให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีอำนาจออกกฎข้อบังคับหรือคำสั่งแล้วแต่กรณีสั่งการหรือวางวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสมได้ เป็นต้นว่า การบรรจุ การเลื่อน การปลด การย้าย ข้าราชการในเวลาปกติจะกระทำได้อีกโดยวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน แต่ในเวลาสงครามและอาศัยอำนาจตามกฎอัยการศึก ถ้าผู้บัญชาการทหารสูงสุดพิจารณาเห็นว่าเป็นการเหมาะสมกับการดำเนินงานของชาติในภาวะสงครามแล้ว อาจสั่งการในเรื่องการบรรจุ การเลื่อน การปลด การย้ายข้าราชการใดก็ได้ โดยไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังได้กล่าวมาแล้ว และจะวางวิธีการที่เห็นว่าสมควรไว้ก็ได้ทั้งนี้ เป็นหลักการชั่วคราวเพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในการดำเนินการยุทธสงคราม

เพื่อเป็นการประสานงานระหว่างผู้บัญชาการทหารสูงสุดกับนายกรัฐมนตรี
เมื่อผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สั่งการไปประการใด ถ้าไม่เป็นความลับในราชการทหาร
ผู้บัญชาการทหารสูงสุดจะได้อำนาจให้เสนอต่อกิจการนั้นต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป คณะ
รัฐมนตรีอาจพิจารณาดังนี้

๑. ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนควรแก้ไขกฎหมาย
หรือระเบียบแบบแผนตาม เพื่อให้กิจการดำเนินตามนัยแห่งคำสั่งนั้นตลอดไป แล้วคณะ
รัฐมนตรีจะได้จัดการแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนเสียใหม่ให้เป็นไปตามนัยแห่ง
คำสั่งนั้น

๒. ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่มีความจำเป็นจะต้องแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน
เพราะเป็นการตั้งเฉพาะแห่งเฉพาะเรื่อง เฉพาะรายชั่วคราว คณะรัฐมนตรีจะรับทราบ
และปล่อยให้เป็นไปตามคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น

ถ้ามีใช้เรื่องที่จะต้องแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน เพราะมีอำนาจ
อยู่แล้วตามระเบียบกฎหมายและคำสั่งนั้น สมควรที่จะปฏิบัติตามต่อไป คณะรัฐมนตรีจะ
ได้จัดการสั่งในนามของรัฐบาลให้ถือปฏิบัติตามนัย แห่งคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุด
นั้นต่อไป คือถือเป็นเรื่องคำสั่งของรัฐบาลนั่นเอง หรือทำเป็นคำสั่งของรัฐบาลขึ้นใหม่
ดำเนินการตามนัยแห่งคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุดนั้น

ดังนี้ ถ้าหากการปฏิบัติงานตามปกติของหน่วยราชการใดขัดข้องจำเป็นต้อง
มีวิธีการปฏิบัติใหม่โดยด่วน เพื่อสะดวกแก่การสงครามแล้วก็ให้หน่วยราชการซึ่งประสบ
การขัดข้องนั้นชี้แจงขึ้นมายังผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งจะได้พิจารณากับฝ่ายรัฐบาล และถ้า
เห็นสมควรจะได้อำนาจโดยอาศัยอำนาจของกฎัยการศึกดังกล่าวมาแล้วนั้นเป็นการแก้ไข
ข้อขัดข้องนั้น ๆ เสียโดยเร็วชั่วคราว

จึงประกาศมาให้ทราบทั่วกัน.

ประกาศ ณ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕

จอมพล ป.พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงแยกอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดว่ามีลักษณะแตกต่างกันอย่างไรนั้น อาจเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง เพื่อแสดงให้เห็นว่า คำสั่งใด ๆ ก็ตามที่ประกาศใช้ในระหว่างสงครามนั้นถ้ามีลักษณะ ผิดแผกแตกต่างไปจากตัวบทกฎหมายหรือบทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว ถือว่ามี ใช้อยู่เป็นการปฏิบัติโดยพลการ แต่เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้บัญชาการทหารสูงสุดตาม กฎอัยการศึก ด้วยเหตุนี้ในระหว่างสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงออกคำสั่งต่าง ๆ ในนามของผู้บัญชาการทหารสูงสุดมากกว่าในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เพื่อให้การใช้อำนาจของตนเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายและครอบคลุม ในกิจการต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เสนอให้ออกพระราชบัญญัติ สภาการสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๒ ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ในมาตราที่ ๕ และที่ ๖ ได้ ระบุความสำคัญของสภาการสงครามไว้ดังนี้

มาตราที่ ๕ ระบุว่า ให้สภาการสงครามมีหน้าที่พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับการสงครามทั่วไปทั้งในทางทหาร ทางเสดกิจ ทางการเมืองในประเทศและ ระหว่างประเทศตลอดจนสวัสดิภาพของประชาชนทุกเรื่อง และให้มีอำนาจจัดปฏิบัติ กิจการงานอันที่จะเป็นประโยชน์แก่การดำเนินการสงครามให้ประสานและดำเนินไป ด้วยดี

มาตราที่ ๖ ระบุว่า สภาการสงครามมีอำนาจเรียกบุคคลหรือคณะ กรรมการเพื่อกระทำกิจการ หรือพิจารณาสอบสวนข้อความใด ๆ หรืออยู่ในอำนาจ หน้าที่ของสภาการสงครามแล้วรายงานต่อสภา

๑. แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๐ แฟ้มที่ ๕๕/๑๕๐ เรื่องจัดตั้งสภาการสงคราม
๒. เรื่องเดียวกัน.

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะประธานสภาการสงครามจึงมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองประเทศ เค็ดชวดยิ่งขึ้นนอกเหนือไปจากอำนาจหน้าที่ในฐานะนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด

๒. วิธีการสั่งราชการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

เท่าที่มีหลักฐานปรากฏอยู่นั้นพอที่จะจำแนกลักษณะการสั่งราชการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกเป็น ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ

ก. วิธีการสั่งราชการแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

ข. วิธีการสั่งราชการแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

วิธีการสั่งราชการแบบเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น เป็นวิธีการที่จอมพล ป.

พิบูลสงครามปฏิบัติมาตั้งแต่เริ่มดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ แต่ในระหว่างสงครามนั้นปรากฏว่าวิธีการสั่งราชการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัดกุมและมีระเบียบมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดทำสมุดสั่งราชการขึ้น ๔ ชุด คือ สมุดสั่งราชการฝ่ายทหาร สมุดสั่งราชการฝ่ายพลเรือน สมุดสั่งการฝ่ายเพชฌฆาต และสมุดสั่งการฝ่ายวัฒนธรรม สมุดทั้ง ๔ ชุดนี้เป็นสมุดปกแข็ง สีเขียว มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๒ เล่ม เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามจะสั่งการแผนกใดก็จะเขียนคำสั่งด้วยลายมือของตน และมอบให้เลขาธิการนายกรัฐมนตรี (นายไชย ประทีปเสนา) เป็นผู้เก็บรักษาและรับไปคัดสำเนา เพื่อส่งไปให้ผู้ปฏิบัติรับทราบ และดำเนินการต่อไป

ห้องสมุดพิบูลสงคราม

๒ น. สารานุกรมประพันธ์, พ.อ., "หลังฉากผู้นำ" ศรีกรุง วันที่ ๑๑ กรกฎาคม

นายพันเอก อนันต์ พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงเหตุผลที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้วิธีการบันทึกคำสั่งลงสมุดสั่งการประเภทต่าง ๆ ความว่า "เพื่อเป็นการสะดวกแก่การตรวจสอบว่ามีเรื่องใดที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สั่งการไปแล้วสิ่งใด เมื่อใด และอย่างไร"

เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการสั่งราชการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้นำตัวอย่างการสั่งราชการฝ่ายต่าง ๆ มาแสดงดังต่อไปนี้

๑. ตัวอย่างจากสมุดสั่งฝ่ายทหาร

๒๒ พค. ๔๖

ให้บอกอธิบดีกรมตำรวจสอบถามว่า พ.ต. คง ไปประชุมบริษัทพีชผลแล้ว. พุควาถันหรือรัฐบาล ว่าการยกให้ข้าราชการค้าขายนั้น พ.ต. คงได้ห้ามไว้แล้วไม่เชื่อ เวลานี้ต้องควบคุมกัน การพูดอย่างนี้ ไม่ใช่หน้าที่ของคนที่พูดจริงหรือไม่ แจ้งให้ตักเตือนไว้หนหนึ่ง ถ้าพูดอีกจะต้องถือเป็นการขัดคำสั่ง

๔ กค. ๔๖

ให้ บก.สูงสุด ทำคำสั่งย้าย

๑. นายทวี เป็นที่ปรึกษากระทรวงเกษตร
๒. นายคง เป็นที่ปรึกษากระทรวงพาณิชย์
๓. พ.อ.สังวร เป็นนายทหารม้าพัฒนาราชการไม่มีบำเหน็จมีความดีความ
ชัดคำสั่ง และเปิดเผยแพร่ราชการลับ

๑. พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม ๓ หน้า ๔๔.

๒. ตัวอย่างจากสมุดสั่งการฝ่ายพลเรือน

๒๒ มีนาคม ๒๔๘๖

ให้มื้งานในวันอาทิตย์ทุกวันมดลค เวียนกันวันละกระทรวง หากเวรกระทรวง
ใดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้นเป็นประธานจัดงาน และการแสดงต่าง ๆ
ก็ให้นักไปในทางเผยแพร่สั่งสอนงานกระทรวงนั้น

๑๔ มีนาคม ๒๔๘๖

พ.อ.ไชย มีข้าราชการกรมโศสนาการผู้หนึ่งแต่งกลอนตามเค้าเรื่องสามัคคี
ไทยเก่งดีและทำได้รวดเร็ว เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมเป็นอย่างดี ฉันทอยาก
ขอรางวัลให้ผู้นี้สัก ๕๐๐ บาท ให้จัดเตรียมมารับได้เมื่อถึงวันทำงาน

๓. ตัวอย่างสมุดสั่งการฝ่ายเพ็ชรบูรณ์

๑๐ ตุลาคม ๒๔๘๖

ให้ผู้อยู่ราชการทหารสูงสุดแต่งตั้งให้ พล.ต. อุดมโยธา รัตนวดีเป็นผู้อำนวยการ
สร้างเมืองหลวงใหม่เพชรบูรณ์ตั้งแต่บัดนี้มีหน้าที่สร้างแบบผังเมือง อำนวยการ
สร้างให้เป็นตามแผนผัง

๒๖ ธันวาคม ๒๔๘๖

๑. ให้ส่งไปยังกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ว่าเวลานี้สงครามได้เข้าซัดสูงสุด
และการรบจะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างคึกคัก ฉะนั้นเพื่อให้การงานของชาติ
ได้ดำเนินไปรวดเร็วไม่หยุดยั้งและล่าช้า นอกนั้นสำหรับปรับปรุงชาติให้พ้นภัย
จากการโจมตีด้วยเครื่องบินของศัตรูเป็นอย่างดี จึงให้เปลี่ยนการหยุดราชการ
ของข้าราชการแม้วันอาทิตย์ก็ไม่หยุดคงให้ทำงานตลอดแต่ให้วันเวลาทำงานเลิก
งานเป็น ๑๕ น.

๒. สั่งย้ายทางผู้บัญชาการทหารสูงสุด พล.ท. สินาค โยธารักษ์ ปลัดกระทรวง
กลาโหม เป็นที่ปรึกษากระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ช่วยเหลือรัฐมนตรี
มหาดไทย

๔. ตัวอย่างสมุคสั่งการฝ่ายวัฒนธรรม

๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

บอกรัฐมนตรีทวิฯ ช่วยทำคำสั่งตั้งกรรมการพิจารณาให้ไทยเลิกสูบ
ฝิ่น ด้วยปรากฏว่าเวลานี้ยังมีคนไทยรุ่มหนุ่มสูบฝิ่นกันมากยิ่งในหมู่พวกอาชีพ
ซบสามล้อยิ่งมีมาก สังเกตดูตามโรงยกฝิ่นจะเห็นได้ทันที มีตังไปสำรวจ
ที่ใด ฉะนั้นจึงให้กรรมการช่วยพิจารณากำจัดพวกสูบฝิ่นให้น้อยลงอย่างจริง
จัง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติได้อย่างดีส่วนหนึ่ง

๑๒ มกราคม ๒๕๕๖

บอก พล.อ.ท. มูณี เวชยันต์ รัฐมนตรีอุตสาหกรรม ความว่า

ฉันมีความประสงค์ให้ประชาชนสวมเกือกให้มากที่สุด แต่เวลานี้ซัด
ข้อที่ไม่มีร่องเท้าขายเพียงพอ และราคาแพง จึงอยากให้ทำร่องเท้า
ชนิดง่าย ราคาถูก และทำได้เร็ว ฉันเห็นว่าทำด้วยไม้เยาะ แต่
หาดีให้งาม มีหนังยึดปลายเท้า และสันเท้าอย่างร่องเท้าหญิงที่ซัดกันแพร่
ในเวลานี้ ดั่งนี้คงจะทำได้เร็ว ราคาถูก ไม่ช้าคงจะมีสวมกันได้ทั่วถึง
ขอให้คิดทำให้ตามนี้จะขอบใจ

สำหรับลักษณะการสั่งราชการโดยไม่มีลายลักษณ์อักษรนั้นได้พบหลักฐาน
ซึ่งเป็นคำสั่งของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ถึง นายทวี บุญยเกตุ เลขาธิการคณะ
รัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ ความว่า "ให้กำชับไปยังกระทรวงทบวง
กรมต่าง ๆ ว่า ตามที่ฉันสั่งให้ทำอะไรรันนี้ให้ถือว่า การสั่งด้วยจดหมายหรือโทรศัพท์

เป็นคำสั่งคล้ายเหมือนกัน และเมื่อให้ทำอะไร เมื่อเสร็จแล้วให้แจ้งมาด้วยทุกครั้ง"^๑
จากข้อความดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าวาจาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือคำสั่ง
ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม

จากหลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับวิธีการสั่งราชการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
นั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีเทคนิคและมีวิธีการสั่งราช
การที่รัดกุมและเด็ดขาด ซึ่งยังผลให้ผู้รับคำสั่งจำต้องเร่งดำเนินการตามคำสั่งโดยฉับ
พลัน อันเป็นผลให้นโยบายในการบริหารดำเนินไปอย่างได้ผลนอกจากนี้ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ยังเป็นบุคคลที่สนใจติดตามผลงานที่ตนได้สั่งไปแล้วทุกครั้ง ซึ่งนับว่าเป็น
ข้อดีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประการหนึ่ง และเป็นหลักฐานที่แสดงว่าจอมพล ป.
พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่สนใจต่อการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและมีความมุ่งหมายที่จะให้แผนงาน
นั้นประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ คุณสมบัติข้อนี้จึงทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
สามารถควบคุมบรรดาข้าราชการและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไว้ในอำนาจได้เป็นอย่างดี

ค. วิธีการปกครองและควบคุมการปฏิบัติงานของข้าราชการ

เมื่อแรกเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้
ปรับปรุงระบบราชการโดยเข้มงวดกวดขันวิธีการปฏิบัติงานของข้าราชการและได้ติด
ตามผลการปฏิบัติงานของบรรดาข้าราชการตามกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เพื่อให้การ
ทำงานของบรรดาข้าราชการทั้งหลายมีประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้น ครั้นต่อมาเมื่อ
สถานะการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไปประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะสงครามและกฎอัย-
การศึก นโยบายต่าง ๆ ในการบริหารประเทศจึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ข้าราชการ

^๑ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗ แผ่นที่ ๘๗/๑๗ คำสั่งของจอมพล ป.
พิบูลสงคราม วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๘๕ ถึง นายทวิ บุญยเกตุ

ประจำซึ่งเป็นผู้รับนโยบายต่าง ๆ จากรัฐบาลจึงมีความสำคัญต่อการบริหารงานนำนโยบายของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงมีความประสงค์ที่จะปรับปรุงระบบราชการให้มีความเคร่งครัดและรัดกุมยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลในการปรับปรุงระบบราชการครั้งนั้นว่า "เพื่อแก้ไขความบกพร่องอันใหญ่หลวงของชาติ และของข้าราชการซึ่งเป็นผู้นำของประชาชนให้กลับเป็นชาติที่สู้กับความหายนะจากสงครามคราวนี้ ข้าราชการทุกคนต้องช่วยกันทำงานตามหน้าที่โดยเคร่งครัด และหวังดีต่อชาติอย่างเต็มที่"

จากหลักฐานที่ปรากฏ พอจะจำแนกแนวทางในการปรับปรุงระบบราชการของจอมพล ป. พิบูลสงครามออกเป็น ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. เรื่องความสามัคคี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีหนังสือแจ้งไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทุกกระทรวงให้ตักเตือนบรรดาข้าราชการซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาให้รู้จักรักษาความสามัคคีซึ่งกันและกัน ถ้าหากข้าราชการหมู่ใด คณะใดมีการแตกร้างกันขึ้น หากความเสื่อมเสียชื่อเสียงมาสู่วงราชการแล้ว จะต้องมีความผิดอย่างรุนแรงอาจถึงออกจากราชการได้^๒

๒. เรื่องวินัยข้าราชการ เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พบเห็นบรรดาข้าราชการในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ในขณะนั้นประพฤติคนไม่เหมาะสมหลายประการ อาทิ เช่น

ก. ข้าราชการนั่งกับโต๊ะทำงานเฉย ๆ ไม่ได้ทำอะไรโดยถือว่าได้ทำงานในหน้าที่ของตนหมดแล้ว

แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗ แผ่นที่ ๔๗/๑๗ เรื่องกวาดล้างข้าราชการให้
ทำงานโดยเคร่งครัด

^๒ เรื่องเดียวกัน

ข. ข้าราชการนั่งคุยกัน หรือคนนี้เดินไปคุยโต๊ะโน้น โต๊ะคนอื่น หนีราชการ
เดินเลียบเคียงยืนคุยกับข้าราชการอื่นก็มี ดังนั้นไม่ได้ลักษณะข้าราชการทำงาน

เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้
นายทวี บุญยเกตุ ทำหนังสือในนามของนายกรัฐมนตรีสั่งถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ทบวงกรม ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ ความว่า

ขอให้สั่งให้ข้าราชการปฏิบัติโดยเคร่งครัด เมื่อถึงเวลาทำงานแล้วต้องลงมือ
ทำงานที่โต๊ะของตนหรือที่โต๊ะทำงานที่ตนมีหน้าที่โดยทันที จะนั่งพักร้อนหรือนั่ง
คุยกันไม่ได้ระหว่างเวลาทำงานจะลุกไปจากโต๊ะของตนได้เมื่อมีขอราชการ ลุก
ไปจากโต๊ะโดยกิจการอื่นไม่ได้ ข้าราชการทุกคนต้องทำงานตลอดทุกวินาทีเมื่อ
อยู่ในที่ทำงาน นอกจากเวลาพักตามกำหนดให้ แห่งใดมีข้าราชการนั่งเฉย ๆ
โดยไม่มีงานให้ทำตลอดเวลาทำงาน ให้หัวหน้าหน่วยพิจารณาตัดคนทำงานลง
เพราะที่ข้าราชการนั่งเฉย ๆ หรือไปคุยกันได้นั้นหมายความว่าคนมากกวางาน
จะได้ตั้งข้าราชการผู้ใหญ่ไปตรวจตามที่ทำงานดูพบข้าราชการนั่งเฉย ๆ หรือ
คุยกันจะได้ตั้งกรรมการขึ้นพิจารณาตัดถอนอัตราข้าราชการของหน่วยนั้น ๆ ลง
ต่อไปตามกรณี

มีบรรดาข้าราชการผู้ใหญ่ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ไปตรวจราชการปฏิบัติ
งานของข้าราชการตามกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ โดยจะมีบัตรประจำตัวเป็น
พิเศษเพื่อเป็นหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้ที่นายกรัฐมนตรีสั่งไปตรวจราชการจริง ๆ
ลักษณะบัตรประจำตัว มีขนาด ๑๕ คูณ ๑๑ ซม. ดังนี้

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, -แฟ้มที่ ๔๗/๑๗ จดหมายส่วนตัวของ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถึง นายทวี บุญยเกตุ ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕

สำนักนายกรัฐมนตรี

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

(ตราสำนักนายกรัฐมนตรี) ข้าราชการผู้มีเกียรติที่ดิฉันได้รับมอบความไว้วางใจ จากข้าพเจ้าให้มาตรวจราชการ กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ แทนข้าพเจ้า ฉะนั้นให้บรรดาข้าราชการในกระทรวงทบวงกรมที่ผู้ดิฉันมาตรวจ ให้ ความสะดวก และให้ตรวจราชการได้ทุกประการ

ลงชื่อ ป. พิบูลสงคราม

นอกจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะออกคำสั่งในฐานะนายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขวิธีการทำงานของข้าราชการดังกล่าวแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้ออกคำสั่งในเรื่องนี้ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง เพื่อย้ำความสำคัญของระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บรรดาข้าราชการต่าง ๆ พึง ปฏิบัติตาม^๒

ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติงานของข้าราชการนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสงค์ให้ข้าราชการทุกระดับไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชา หรือผู้อยู่ใต้ บังคับบัญชาได้ปฏิบัติตนโดยรักษาวินัยอย่างเคร่งครัด และตั้งใจทำงานโดยมีเจตนาดี

ศูนย์วิทยุโทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ แผนกเก็บ สลร. ปีที่ ๕๕, แฟ้มที่ ๓๗/๕๕ คำสั่งของจอมพล ป.

พิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เรื่องการปฏิบัติราชการของข้าราชการสั่งเมื่อ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ต่อประเทศไทย

เพื่อให้ข้าราชการทุกคนปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องวินัยข้าราชการโดยเฉพาะบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการได้แก่

- ๑. นายพลตรี พิชิต เกரியงศักดิ์พิชิต ประธานกรรมการ
- ๒. นายทวี บุญยเกษตร กรรมการ
- ๓. นายพลอากาศตรีบุญเจียม โกมลมิตร กรรมการ
- ๔. นายนาวาเอก เทียร เก่งระดมยิง กรรมการ
- ๕. นายพลตรีสวัสดิ์ สวัสดิ์ณรงค์ กรรมการ
- ๖. นายพลตรี เจียมขจร เนติยุทธ กรรมการ

คณะกรรมการชุดนี้มีอำนาจและหน้าที่วินิจฉัย สมรรถภาพและวินัยของข้าราชการ ซึ่งเจ้ากระทรวงต้องเสนอมาทุกคราวที่มีการลงโทษผู้อยู่ได้บังคับบัญชา เพื่อจะได้พิจารณาว่าการลงโทษของผู้บังคับบัญชานั้นจะเป็นการเหมาะสมแก่เหตุการณ์หรือไม่ แต่ถากรณีใดเห็นสมควรเรียกเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่เกี่ยวกับวินัยจากกระทรวง ทบวงใด ๆ มาพิจารณาสอบสวนก็ให้กระทำได้

ในการนี้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้แจ้งไปยังกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ให้อธิบดีหรือหัวหน้ากรมอบรมชี้แจงให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชาได้เข้าใจถึงระเบียบต่าง ๆ ที่ข้าราชการจะต้องปฏิบัติ นั้น ถ้ากระทรวงทบวงกรมใดได้จัดการไปแล้วอย่างไรให้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗ แฟ้มที่ ๔๗/๑๗ เรื่องการปฏิบัติราชการ
๒๔

ของข้าราชการ
๒ เรื่องเดียวกัน
๓ เรื่องเดียวกัน

รายงานมาให้ นายกรัฐมนตรีทราบ

สำหรับข้าราชการในส่วนภูมิภาคนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มอบหมายให้ นายทวี บุญยเกตุ ส่งหนังสือแจ้งไปยังคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดให้ สอดส่องดูแลการประพฤติปฏิบัติงานของข้าราชการทั้งหลายให้เป็นไปโดยเคร่งครัด เพราะข้าราชการส่วนภูมิภาคจะต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลอย่างมากมาย เช่น เรื่องการสร้างชาติและการป้องกันประเทศ เป็นต้น พร้อมทั้งกำชับให้ข้าราชการส่วน ภูมิภาคทราบถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานของชาติโดย ไม่ถือแต่เฉพาะหน้าที่ของชาติเท่านั้น

นอกจากนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังได้มีคำสั่งโดยตรงไปยังกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ ให้ส่งรายชื่อข้าราชการที่มีความประพฤติดีดังต่อไปนี้มายังผู้บัญชาการ ทหารสูงสุด กล่าวคือ

๑. ข้าราชการที่ไม่มาทำงานตามเวลา มาสาย หรือกลับก่อนเวลา ราชการ
๒. ข้าราชการที่ไม่ทำงานในกำหนดเวลาของราชการ ขอนิ่งคุย หรือนิ่งเฉย ๆ เป็นต้น
๓. ข้าราชการที่เป็นพวกช่องสุ่มพวกพ้องเพื่อรวมหัวกัน เอาอำนาจในการ ฉกรรจ์บังหลวง
๔. ข้าราชการที่เป็นพวกที่ช่องสุ่มพวกพ้องเพื่อหารายได้ เข้าพวกคนหรือ หารายได้จนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗ แฟ้มที่ ๔๗/๑๗ เรื่องกวัดขันข้าราชการ ให้ทำงานโดยเคร่งครัด ๑๖
๒ เรื่องเดียวกัน

๕. ข้าราชการที่เป็นพวกของสมพวกพ้องเพื่อหารายได้เข้าพวกคนแล้วหาทางแก้งบังคับเพื่อนข้าราชการ หรือราษฎรไทยอื่น ๆ ให้เป็นพวกตน ถ้าไม่ยอมก็แก้งด้วยวิธีนานาชนิดให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อน

๖. ข้าราชการที่มีหน้าที่ส่งเสริมการกินคือผู้ซื้อของราษฎรหรือมีหน้าที่ส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎรแต่กลับเอาอิทธิพลซึ่งตนได้รับจากตำแหน่งหน้าที่นั้นหาเงินทรัพย์สินเข้าตนเองและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

๗. ข้าราชการที่ทำกรใด ๆ เป็นทางรีดนามาเริ่มราษฎร ให้ได้รับความเดือดร้อนแต่ประโยชน์กลับตกแก่ตนเองไม่ได้ แก่ชาติเป็นส่วนรวม เช่น รีดให้ราษฎรส่งเงินช่วยตนเองเวลาเมืองและเงินนั้นตนเอาไปใช้ส่วนตัวดังนี้ เป็นต้น

๘. ข้าราชการที่มีสมรรถภาพไม่สามารถดำเนินงานในหน้าที่ของตนให้เป็นผลดีได้เพราะไม่กล้ารับผิดชอบ เพราะไม่กล้าฝ่าฝืนอุปสรรคในหน้าที่และอำนาจของตนที่มีอยู่ เป็นต้น

ลักษณะของข้าราชการทั้ง ๘ ประการนั้น เป็นลักษณะของข้าราชการที่ประพฤติปฏิบัติคนไม่เหมาะสม ดังนั้นการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม แจ้งให้บรรดากระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ส่งรายชื่อ บรรดาข้าราชการทั้งหลายที่มีลักษณะไม่เหมาะสมมายังนายกรัฐมนตรีนั้นคงจะเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะขจัดบรรดาข้าราชการที่เลวให้ลดน้อยหรือหมดสิ้นไปจากวงราชการของไทย จึงนับว่าเป็นหลักเกณฑ์ประการหนึ่งในการควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติคนของข้าราชการ

เพื่อให้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการได้มีผล จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงวางหลักเกณฑ์การลงโทษ ข้าราชการที่ย่อนสมรรถภาพ ถึงขั้นปลด

จากราชการข้าราชการผู้ใดไม่ปฏิบัติราชการตามหลักต่อไปนี้

๑. ต้องตั้งใจว่า การทําราชการ ข้าราชการทุกคนต้องทำได้เสนอ การ
ทำไม่ได้ ห้ามพูด ห้ามชี้แจง
๒. ต้องทำงานให้เสร็จเร็ว
๓. ต้องทำงานให้เสร็จดี
๔. ต้องทำงานในหน้าที่ไม่หยุดยั้ง
๕. ต้องทำงานโดยมุ่งสำเร็จ เร็ว ดี เป็นต้น
๖. เมื่อรับคำสั่ง ทำอะไรต้องทำเสร็จ เร็ว ดี
๗. ต้องไม่ทํารายงานเท็จ
๘. ทำไม่ได้ ไม่มี ในสมองของข้าราชการ

จากหลักเกณฑ์การควบคุมความประพฤติและวิธีการปฏิบัติราชการของข้าราชการ ซึ่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้กำหนดขึ้นนั้นย่อมเป็นหลักฐานประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่น่าที่สนใจในการบริหารราชการและมุ่งหวัง ที่จะให้นโยบายของรัฐบาลประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดขึ้นและแปรปรวนที่จะทำให้ข้าราชการไทยเป็นข้าราชการที่มีสมรรถภาพ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ จึงนับว่าเป็นข้อดีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม อีกประการหนึ่ง

๓. กวดขันเรื่องการรับสินบนของข้าราชการ จอมพล ป.พิบูลสงคราม
มีความเห็นว่าในขณะนั้นมีผู้ขอให้สินบนแก่ข้าราชการอยู่เป็นประจำซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่

๑ แฉกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗, แฟ้มที่ ๕๗/๑๗ จดหมายส่วนตัวของจอมพล
ป.พิบูลสงคราม ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ ถึง นายทวี มุขยเกตุ เรื่องให้เรียก
ตัวบุคคลต่าง ๆ มาประชุมพิจารณาเรื่องคำสั่งถึงกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เรื่องวินัย
และระเบียบปฏิบัติราชการ

ขอด้วยกฎหมาย จึงขอให้ข้าราชการที่มีผู้มาติดต่อให้สิ้นบนรายงานให้ผู้บังคับบัญชารับทราบแล้วให้รีบพิจารณานำเสนอไปยังนายกรัฐมนตรีโดยด่วน แต่ถ้าข้าราชการผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง จะถูกลงโทษทั้งผู้ให้สิ้นบนและผู้รับสิ้นบน

ปรากฏว่ามีข้าราชการเป็นจำนวนมากต่างรายงานรายละเอียดเกี่ยวกับการให้สิ้นบนต่อผู้บังคับบัญชา และนายกรัฐมนตรี ได้รับทราบ อาทิเช่น

หม่อมเจ้าวงศ์ อิศร สุขสวัสดิ์ ป่าไม้และยางจังหวัดจันทบุรีรายงานเสนอเรื่อง นายชุนจุน ให้สิ้นบน เพื่อได้ตั้งเตาเผาถ่านในท้องที่อำเภอท่าใหญ่^๒

สำหรับข้าราชการผู้รายงานเรื่องการให้สิ้นบนนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามจะมีบันทึกกล่าวคำชมเชย และมอบรางวัลให้ตามระเบียบที่วางไว้^๓

มีข้อน่าสังเกตว่าในการโน้มน้าวจิตใจของข้าราชการให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลหรือปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้วิธีการทำหนังสือชมเชยเป็นส่วนตัวและให้รางวัล สำหรับวิธีการให้รางวัลแก่ข้าราชการนั้นอาจเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งที่ทำให้มีข้าราชการประจบสอพลอเพราะหวังผลประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้นการให้รางวัลจึงมีทั้งคุณและโทษเท่า ๆ กัน ฉะนั้นถ้าผู้ให้รางวัลไม่พิจารณาให้ละเอียดรอบคอบเสียก่อนก็อาจจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี /

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นิยมบำเหน็จคุณงามความดีความชอบแก่ข้าราชการด้วยการให้รางวัลนี้ ได้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันในขณะที่โดยทั่วไปดั่งนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีคำสั่งให้พระราชธรรมนิเทศแก่ท่านนี้โดยบันทึกคำสั่งไว้

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน

^๓ เรื่องเดียวกัน

^๔ เรื่องเดียวกัน และคำสั่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากสมุดสั่งการฝ่าย

พลเรือน เล่ม ๑ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

ในสมุดสั่งราชการฝ่ายทหาร เล่ม ๓ ความว่า

ช่วยบอกพระราชชั้นนี้เทศว่า ช่วยพูดแก้กูกุศลให้หน่อยโดยมีข่าวว่าฉันและ
เมียเอาเงินและของมาแต่ไหน จึงให้คนโน้นคนนั้นทำบุญที่โน้นที่นี้ ให้รางวัล
อย่างโน้นอย่างนี้ ชักจะโกง ๆ ไปก็ได้ ขอให้แจ้งให้ทราบ นำเงินและ
ของแต่ได้มาโดยเงินเคื่อนของฉันเองบ้างวิ่งเต้นไปขอมมาจากบริษัท ห้างร้าน
ของกึ่งราชการบ้าง โคนมาจากที่พี่น้องข้าราชการและราษฎรผู้รักชาติมอบให้
ฉันและเมียในโอกาสต่าง ๆ บ้าง เช่นเวลาอุทกภัย วันเกิด และบางทีใน
เวลาปกติบ้างมีไคหาจากพวกทุจริตอย่างใดเลย

วิธีการปกครองและการควบคุมการประพฤติปฏิบัติของข้าราชการดังกล่าว
นั้นนับเป็นส่วนที่ตีประการหนึ่งของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เพราะระเบียบและกฎเกณฑ์
ต่าง ๆ ที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม กำหนดขึ้นนั้นส่วนมากเป็นวิธีการที่เหมาะสมและสมควร
ที่ข้าราชการจะต้องปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ถ้าข้าราชการสามารถปฏิบัติตามโดย
เคร่งครัดก็จะบังเกิดผลดีแก่ประเทศชาติ เพราะจะทำให้ประเทศชาติประกอบไปด้วย
ข้าราชการที่มีสมรรถภาพ ประสิทธิภาพ และอยู่ในระเบียบวินัยอันดี

นอกจากวิธีการปกครองและควบคุมการประพฤติของข้าราชการแล้ว
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังกำหนดกฎเกณฑ์บางอย่างเพื่อเสริมสร้างให้ข้าราชการเป็น
ผู้ที่มีสมรรถภาพ พลานามัยและวัฒนธรรมอันดี เช่นการเล่นกีฬา การเดินทางไกล
และการกล่าวคำสวัสดิ์ในโอกาสแรกเมื่อพบกัน เป็นต้น

สำหรับเรื่องการเล่นกีฬานั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้
กระทรวงมหาดไทย อบรมข้าราชการให้เล่นกีฬา และการเล่นพื้นเมืองทุกวันพุธ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำสั่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม จากสมุดสั่งการฝ่ายทหาร เล่ม ๒

ลงวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๘๖

โดยอธิบายหลักการและวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ในการอบรม เพื่อส่งเสริมความรู้ทั่วไป วัฒนธรรม ระเบียบ วินัย ซาติ เกียรติ วินัยกล้าหาญ และเพื่อบำรุงกำลัง บำรุงร่างกายและ จิตใจให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ

๒. การปฏิบัติให้แต่ละกรมปฏิบัติตามกำหนดเวลาที่อธิบดีเป็นกำหนด บาง โอกาสจะได้นัดหมายให้ปฏิบัติร่วมกันเป็นส่วนรวมทั้งกระทรวง

๓. สถานที่ชุมนุมให้อธิบดีเป็นผู้กำหนด

๔. รายการปฏิบัติ

ก. ๑๓.๐๐ น. ให้หัวหน้ากองเรียกรวมข้าราชการและตรวจสอบบันทึก

ข. ๑๓.๑๐ น. ให้หัวหน้านำข้าราชการในสังกัดไปยังที่ชุมนุมและ รายงานจำนวนต่ออธิบดี

ค. ๑๓.๒๐ - ๑๔.๐๐ น. อบรม

ง. ๑๔.๑๐ เล่นกีฬา รวมทั้งการฝึกระเบียบแถวและการคัดคนด้วย

จ. ๑๕.๑๐ - ๑๖.๐๐ น. เล่นกีฬาพื้นเมือง

ฉ. บางวันถ้าอธิบดีเห็นว่าจะปฏิบัติตามรายการไม่สะดวกจะเปลี่ยนแปลงได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสม หรือจะให้ชมกิจการใด ๆ ก็ได้

ช. การแต่งกายในวันชุมนุมให้แต่งเครื่องแบบตรวจราชการ

มีข้อสงสัยแก่ท่านในการฝึกอบรมข้าราชการเดิมที่ข้านั้นนอกจากจะมีการ อบรมกันอย่างสม่ำเสมอพร้อมเพรียงตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ข้าราชการผู้เป็น

แนกเก็บ สลร. ปีที่ ๑๗, แฟ้มที่ ๔๗/๑๗, เรื่องอบรมข้าราชการให้ เล่นกีฬาและการเล่นพื้นเมืองในวันพุธ

หัวหน้าในการอบรมบางคนยังมีนโยบายปฏิบัติเอาใจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คบคู่
ไปด้วย ดังเช่นกรณี การอบรมข้าราชการ มณฑล ทร.๒ เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน
๒๔๘๗ โดย น.อ.ทหาร ขำหิรัญ ผู้บังคับการกรมนาวิกโยธิน ปรากฏว่าเมื่อจบการ
อบรมก็มีการกล่าวปิดท้ายการอบรมความว่า "ขอให้ พวกท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม
จงเจริญ และขอให้ชาติไทย จงเจริญ ไชโย ไชโย ไชโย"

สำหรับกรณีให้ข้าราชการกล่าวคำสวัสดิ์ ในโอกาสแรกเมื่อพบกันนั้น เป็น
ความประสงค์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการให้ข้าราชการทุกคนยึดถือปฏิบัติ
ซึ่งจะเห็นได้จากข้อความบางตอนในจดหมายส่วนตัวของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึง
นายทวี บุญยเกตุ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ความว่า "หยากให้ช่วยประกาศ บังคับใช้
คำ สวัสดิ์ในวงราชการให้ด้วยเหมือนอย่างฝรั่ง ว่า *Bon jour* ฉะนั้น ได้ประกาศ
อธิบายว่า เราเป็นอารยะชน จึงต้องทำตามอารยะชน มิฉะนั้นเราจะไม่เป็นอารยะ
ชน จึงต้องกำหนดกฎเกณฑ์ คำพูดขึ้นเป็นทางผูกไมตรี ต่อกันไว้"

บรรดาระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่รัฐบาลกำหนดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ข้าราชการ
ทุกคนจะต้องรับรู้และยึดถือเป็นหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ระเบียบและกฎ
เกณฑ์ต่าง ๆ มีผลบังคับใช้อย่างจริงจัง จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีคำสั่งให้ นายทวี
บุญยเกตุ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ความ
ว่า

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๗, แฟ้ม ๔๗/๑๗

เรื่องให้กล่าวคำสวัสดิ์ใน

๒๐

โอกาสแรกเมื่อพบกัน

ขอให้กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ กวักขันข้าราชการให้ทราบซึ่งและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ประกาศ แจงความ และคำสั่งซึ่งคณะรัฐบาล นายกรัฐมนตรี และผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ออกประกาศและสั่งไปยังกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ โดยเคร่งครัด และเพื่อให้ได้ผลสมจริงจึงถึงกล่าวแล้วจะได้เรียกข้าราชการในสังกัดกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ มาสอบสวนดูเป็นคราว ๆ ถ้าปรากฏว่า ข้าราชการผู้ใดไม่ทราบ ข้าราชการผู้นั้นจะต้องมีความผิดฐานไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา และผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงเจากระทรวงของข้าราชการผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย และถ้าเป็นคำสั่งให้ข้าราชการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด แต่มีข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งด้วยแล้ว ก็ย่อมมีความผิดหนักขึ้น เช่น กรณี ไม่สวมหมวก เป็นต้น อาจมีโทษถึงให้ออกจากราชการก็ได้

ข้อความดังกล่าวย่อมเป็นหลักฐานพอที่จะแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่สนใจติดตามผลงานและคำสั่งของคนที่ได้สั่งการไปแล้ว ซึ่งนับเป็นคุณสมบัติประจำตัวประการหนึ่งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คุณสมบัติข้อนี้มีผลทำให้บรรดาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีความเกรงกลัวและไม่กล้าละเลยกฎเกณฑ์ หรือคำสั่งของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถควบคุมบรรดาข้าราชการทั้งหลายไว้ในอำนาจได้เป็นอย่างดี

ง. สภาวะทางการเมืองและการปกครองในระหว่างสงคราม

การที่ประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะสงครามและการประกาศใช้กฎอัยการศึก จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินการปกครอง

แผนกเก็บ สดร. ปีที่ ๑๓ แฟ้มที่ ๘๗/๑๓ จดหมายจากนายกรัฐมนตรี ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๒๕ เรื่องให้กวักขันให้ข้าราชการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลและประกาศต่าง ๆ

ประเทศ ตามความเชื่อและแนวความคิดของคนแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นในสมัยนี้
จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงมีบทบาทต่อการเมืองและการปกครองของประเทศไทย
อย่างเด่นชัด

๑. การยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาวะสงคราม

เนื่องจากอายุของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดในวันที่ ๑๐ ธันวาคม
๒๔๘๕ แต่ก่อนที่จะถึงกำหนดเวลาดังกล่าว ได้มีผู้แทนราษฎรประเภท ๑ จำนวน
๓๔ คน อาทิเช่น นายพุทธเทศ กาญจนเสริม นายเปี่ยม บุญยโชติ นายสงวน
ณ นคร ชุนบุรีศการกิตติคดี ร.ท. อู๊ด นิตยสุทธิ พล.ต.อมร วิสัยสรเดช ฯลฯ
ได้ร่วมกันทำหนังสือส่วนตัว ถึงจอมพล ป.พิบูลสงคราม สอบถามเรื่องข่าวลือเกี่ยวกับ
กับการยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างสงครามโดยปรารภว่า นับตั้งแต่
ประเทศไทยได้ดำเนินการรบกับประเทศอินโดจีน ฝรั่งเศสได้มีข่าวแพร่สะพัดว่า
ทางการจะยึดต่ออายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรุ่นนี้ออกไปอีก ๔ ปีโดยมีต้องทำการเลือก
ตั้ง ด้วยเหตุผลที่ว่าเราไม่พร้อมที่จะทำการเลือก เพราะราษฎรคิดไปทำการรบ ดัง
ตัวอย่างเช่นประเทศอังกฤษ แต่เมื่อการรบสิ้นสุดลงข่าวลือก็หนาหูขึ้น บรรดาสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรจึงถามจอมพล ป.พิบูลสงคราม ว่าข่าวลือนั้นเป็นความจริงหรือไม่ ถ้า
ไม่จริงการสมัครรับเลือกตั้งคงใช้เวลาแรมปีและใช้เงินมากด้วย ในการนี้บรรดา ส.ส.ได้ส่ง
ความคิดเห็นเป็นเชิงขอร้องให้จอมพล ป.พิบูลสงครามไม่ยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ออกไปอีก ๔ ปี โดยชี้แจงเหตุผลว่า

เมื่อมีข่าวลือเรื่องการยึดอายุผู้แทนราษฎรอยู่เช่นนี้ กระทบทำให้พวกเขา
มีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติประการใดในฐานะที่พระ เกษพระคุณ เป็นนายกรัฐมนตรี
มีใจแต่เป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากสภาเท่านั้น ยังเป็นผู้ที่อยู่ในความเคารพ
นับถือและไว้วางใจโดยจริงใจจากพวกเขาเป็นส่วนตัวอีกด้วย พวกเขาจึงถือ
เอาความรู้สึกกันนี้จะนำความขึ้นกราบเรียนหาว่า ขาวแพรสะพัดว่า
จะคงอายุให้มีผลความเป็นจริงหรือไม่... ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายนนี้
หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เสนอข่าวว่าพวกเขาจะเสนอยุติต่ออายุตัวเองออกไป
อีก ๔ ปี ข่าวอันนี้เป็นมูลที่ทำให้พวกเขาเกลียดคร่ำคร่าที่จะไปวิ่งเค้นเพื่การ

เลือกตั้งใหม่อีก ทั้งเป็นมูลเหตุที่จะทำให้การโฆษณาของผู้เตรียมการแข่งขัน
เพื่อการเลือกตั้งหตุราคาหาขึ้นก็มีได้ คุณงามความดีที่ใครร่วมงานกับพระเดช
พระคุณมาแล้วกลับเสื่อมคลายไปหมด

ฉะนั้นบัดนี้ก็จวนจะหมดอายุของการเป็นผู้แทนแล้ว พวกเหล่าหวังในความ
กรุณาของพระเดชพระคุณซึ่งมีน้ำใจเต็มเปี่ยมไปคอยเมตตาจิตตตอพวกเหล่าอยู่ใน
นี้ จึงกราบเรียนเพื่อขอได้โปรดกรุณาต่ออายุสมาชิกให้อีก ๔ ปี โดยมีต้องมีการ
เลือกตั้งหรือจะกรุณาโดยวิธีทางอื่นใด พวกเหล่าขอขอบไว้ในความเคารพ

การที่พวกเหล่า ไ้รับเลือกตั้งเข้ามาครั้งนี้ก็ด้วยความลำบากยากเข็ญ
ครั้นเมื่อได้รับตำแหน่งแล้วก็ต้องจ่ายเงินไปอีกมากเพื่อการบำรุงเกียรติยศให้เป็น
การเหมาะสม นอกจากนั้นยังได้พยายามช่วยเหลือแก่การสร้างสรรค์ ทั้งทางกาย
วาจา ใจ และทรัพย์ กับทั้งช่วยเหลือผู้ยากจนอนาถา และการกุศลทั่ว ๆ ไปแทน
ทุกราย บางคนหนี้สินที่ยืมเข้ามาในคราวเลือกตั้งนั้นยังใช้ไปไม่หมดก็มี ตามถ้อย
คำของพวกเหล่านี้ พระเดชพระคุณทราบดีอยู่แล้ว คงได้เคยกรุณาขึ้นเงินเดือน
ให้พวกเหล่าครั้งหนึ่งแล้ว ขอเมตตาครั้งนี้เป็นพระเดชพระคุณอย่างที่สุดซึ่ง ซึ่งยัง
อยู่ในความใจของพวกเหล่าไม่มีวันลืมเลย

เพราะฉะนั้นถ้าได้โปรดกรุณาพวกเหล่าในครั้งนี้อีกครั้งหนึ่งก็จะเป็นพระ
เดชพระคุณอย่างล้นพ้น และยังจะใคร่ระงับชาวต่าง ๆ นานาซึ่งแพร่อยู่ในขณะนั้น
ให้สงบลง จะเป็นการแสดงให้เห็นว่า คณะรัฐมนตรีอันมีพระเดชพระคุณเป็นผู้นำ
มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสภา

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีจดหมายตอบบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
เหล่านั้นโดยผ่านทาง นายเปี่ยม มุณยโชติ ความว่า

ข้าพเจ้าได้นำเรื่องนี้เข้าหารือในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีแล้วต้องมีความรู้สึกเห็นใจ
และเสียใจพวกท่านเป็นอย่างยิ่ง เพราะระหว่างระยะเวลาที่พวกท่านได้มาร่วม
งานกับรัฐบาลคณะนี้ เราได้ร่วมปฏิบัติงานด้วยที่ปฏิบัติ และนับได้ว่าพวกท่านได้

แผนกเก็บ สสร. ปีที่ ๑๕๕ แพ้ที่ ๑๒/๑๕๕ จดหมายลับเฉพาะส่วนตัว
จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔

เป็นกำลังของรัฐบาลคณะนี้เป็นอันมาก จึงอยากให้เห็นท่านทั้งหลายอยู่ปฏิบัติงานของชาติสืบไปตามที่ท่านขอมา แต่เป็นเรื่องใหญ่และเป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยทั้งมวลต่างสนใจอยู่ เท่ากับเป็นมติมหาชน ฉะนั้นข้าพเจ้าใคร่ที่จะรอฟังเสียงทั่ว ๆ ไปของมหาชนก่อน และในขณะเดียวกัน ก็ใคร่ที่จะให้ท่านไตร่ตรองทบทวนพิจารณา คู่มือรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง ว่าการที่ท่านขอให้ดำเนินการต่ออายุการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปอีก ๑ ปี โดยไม่มีการเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจะต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะเป็นการสมควรเพียงใด ทั้งจะมีผลใดเสียในระหว่างส่วนรวมของประเทศชาติ อย่างไรบ้าง

เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าการยืดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นเรื่องใหญ่เพราะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๘๕ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีคำสั่งให้ นายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการ มีหนังสือถึงบรรดาหัวหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ให้ร่วมมือในการชักชวนประชาชนให้ร่วมแสดงความคิดเห็นในทางหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับการยืดอายุ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^๒

ปรากฏว่าบรรดาหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลเป็นอย่างดีในการลงข้อความชักชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการยืดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่ามีราษฎรได้แสดงความคิดเห็นผ่านทางหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมาก โดยเขียนข้อความต่าง ๆ กัน อาทิเช่น

๑. หนังสือพิมพ์ ประชามิตร ฉบับวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ตีพิมพ์
จดหมายของราษฎร ดังต่อไปนี้

๑. แผนกเก็บ สลร. ปีที่ ๑๕๘ แฟ้มที่ ๑๒/๑๕๘ จดหมายจากนายกรัมนตรี
ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึง นายเปี่ยม บุญยโชติ กับพวก

๒. แผนกเก็บ สลร. ปีที่ ๑๕๘ แฟ้ม ๑๒/๑๕๘ คำสั่งของนายกรัมนตรี
ที่ ๔๓๕๓/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๘๕ ถึงอธิบดีกรมโฆษณาการ

มีนบุรี, ๒๗ มิถุนายน

เรียน บรรณาธิการ "ประชามิตร"

การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั้น ฉันเห็นควนให้เลือก ถึงประเทศเราจะอยู่ในภาวะสงคราม และผู้แทนชุดนี้จะสามารถเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม เพราะสภาของเรา มีสมาชิกประเภทสองช่วยเป็นทางเรือกุมอยู่แล้ว ไม่ต้องเกรงว่าชุกต่อไป จะหาผู้สามารถไม่ได้

(ลงนาม) ป. เฟื่องสมุทร

๑๑๔๕ จ.ตลาดเขตก ชนบุรี

ถึง บรรณาธิการโรงพิมพ์ "ประชามิตร"

การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรสมัยนี้ ฉันขอเสนอว่าควนเลือกเพราะ บ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขัน จะทำให้รัฐบาลต้องเสียเงินมาก และนี่เห็นว่าผู้แทนชุดนี้ทำงานดีเหมาะสมภาวะเช่นนี้อยู่แล้ว จึงไม่ควรเลือกตั้งใหม่

โดยความนับถือ

(ลงนาม) โกลุสมภ ทรัพย์สิน

๒. หนังสือพิมพ์ ประมวลวัน ฉบับวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ตีพิมพ์จดหมายของผู้แทนราษฎรจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ก) นายสว่าง สนิทพันธ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรีกล่าวว่า "เลือกหรือไม่เลือกตั้งแล้วแต่สถานการณ์ของประเทศที่เป็นอยู่ในขณะนี้ แต่ว่าใครจะรู้ก็ไปถว้รัฐบาลไม่ได้ เพราะฉะนั้นก็เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะพิจารณาเสนอทางสภาต่อไป

ข) นายแก้ว สิงหะคเชนทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพิจิตร กล่าวว่า "เรื่องนี้นั้นเห็นว่าการจะควนยึดอายุ ของผู้แทนรุ่นนี้ออกไปหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับ

เหตุการณ์โดยเฉพาะ หากได้อยู่กับเหตุลงอย่างกรณีอื่นไม่ เรื่องเหตุการณ์ในปัจจุบัน ก็ดี หรือในอนาคตอันใกล้ก็ดี ใคร ๆ ทั้งสภา และประชากรสภามอบจะไม่รู้จัก เถารัธบาล"

ค) นายบุญเสรี วิไลรัตน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย เขต หนึ่ง กล่าวว่า "ถ้าไม่มีความจำเป็นก็ควนเลือก"

ง) ม.ล.ค้อย ชุมสาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กล่าวว่า "เห็นด้วยการเมืองควนเลือก ค้วยเหตุการณ์ของประเทศต้องแล้วแต่รัธบาล"

จ) นายชิต เวชประสิทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดภูเก็ตกล่าวว่า "ฉันมีส่วนได้ส่วนเสีย การที่จะมาถือว่าผู้แทนราษฎร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นมติมหาชน จึงไม่ถูก ปัญหาที่น่าคิดขึ้นอยู่กัรัธบาลและเหตุการณ์"

๓. สำหรับหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ันได้ใช้วิธีฟังความคิดเห็นของราษฎร โดย ให้ราษฎรกรลกข้อความในตารางตามตัวอย่างที่ทางหนังสือพิมพ์กำหนดให้ ดังนี้

บัตรแสดงความคิดเห็นว่าควนเลือกสมาชิกผู้แทนราษฎรใหม่หรือว่าควนจะยี้คอายุสมาชิกออกไป	
ควนหรือไม่	เพราะเหตุใด

จากสถิติที่กรมโฆษณาการ จัดทำขึ้นนั้นปรากฏว่ามีราษฎรแสดงความคิดเห็นทางหน้าหนังสือพิมพ์ตั้งแต่วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๔๕ ถึงวันที่ ๔ กรกฎาคม รวม ๓๐ ราย แสดงความคิดเห็นให้ยี้คอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๗ ราย ไม่ยี้คอายุสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร ๒๓ ราย ส่วนความคิดเห็นทางไปรษณีย์บัตรนั้นรวมทั้งสิ้น ๑๒๒ ราย แสดงความคิดเห็นให้ยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๑๓ ราย ไม่ยึดอายุ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕ ราย

มีข้อนำส่งเกล้าว่า การแสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์นั้นส่วนมากมาจากจังหวัดแพร่แทบทั้งสิ้น^๒

วิธีการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ราษฎรแสดงความคิดเห็นเรื่องการยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น อาจจะเป็นแผนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการแสดงให้ประชาชนเห็นว่า รัฐบาลรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและเคารพในมติมหาชน เพราะถ้ารัฐบาลดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกไปอีกก็จะไม่ทำให้รัฐบาลถูกกล่าวหาว่าใช้อำนาจเผด็จการในการยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ ซึ่งเป็นพรรคพวกคงอยู่ในตำแหน่ง เพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนรัฐบาลทางสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎร ได้มีมติให้รัฐบาลแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่ได้เสนอก่อน ในการนี้รัฐบาลได้ชี้แจงเหตุผล ความว่า

ขณะที่ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงคราม การคมนาคมซึ่งเป็นอุปสรรคอันสำคัญที่จะทำให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำเนินไปได้โดยสะดวก และได้ผลดีย่อมติดขัดไม่พร้อมเพรียง เหมือนเวลาปกติประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง ในเวลาสงครามเช่นนี้ ราษฎรทุกคนยอมตั้งหน้ากระทำกิจการงานอันเป็นอาชีพของตนอย่างระมัดระวัง เพื่อเป็นการช่วยเหลือประเทศชาติให้ดำเนินการ

แผนกเก็บ สสร. ปี ๑๕๘, แฟ้มที่ ๑๒/๑๕๘ หนังสือจากอธิบดีกรมโฆษณาการ ที่ น. ๕๑๖๕/๒๔๘๕ ลงวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๘๕ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

^๒ เรื่องเดียวกัน

สงครามจนถึงชัยชนะในที่สุดไม่เป็นการสะดวกที่จะให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระหว่างนี้ จึงสมควรขยายเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบันออกไปอีกสองปี

ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๔๘๕ ในมาตราที่ ๑๘ ได้ระบุว่า

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปี แต่ถ้ามีพฤติการณ์สำคัญกระทบถึงนโยบายภายในหรือภายนอกอันเป็นการทำให้หนังสือหรือมีเหตุขัดข้องที่จะทำให้มีการเลือกตั้งในเวลาที่กำหนดเวลาสี่ปีสิ้นสุดลง จะตราพระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลานี้ออกไปไม่เกินสองปีก็ได้ หากภายในกำหนดเวลาสองปีเช่นว่านี้ พฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป จะตราพระราชกฤษฎีกาให้ดำเนินการเลือกตั้งในเวลาใดก็ได้

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญในครั้งนั้นได้ให้สิทธิรัฐบาลในการที่จะยึดอายุสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกไปตามความต้องการของรัฐบาล อันเป็นโอกาสให้รัฐบาลสามารถประวิงเวลาให้บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ ซึ่งเป็นพรรคพวกของตนคงอยู่ต่อไป จึงเป็นผลให้รัฐบาลมีเสียงสนับสนุนในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมาก เพราะปกติที่รัฐบาลก็มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทสองให้กำลังสนับสนุนอยู่แล้ว

มีข้อน่าสังเกตว่าทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมีเสียงสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ และประเภท ๒ อยู่อย่างมากมาย เช่นนั้นแต่เพราะเหตุใด รัฐบาลจึงพ่ายแพ้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ แผนกเก็บ สดว. ปีที่ ๑๕๘, วันที่ ๑๓/๑๕๘, เรื่องเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒ "รัถธิ์มณูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

• พุทธศักราช ๒๔๘๕" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอน ๗๕ (๓ ธันวาคม ๒๔๘๕) หน้า ๒๓๕๗.

ต่อมคิสภาผู้แทนราษฎร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งมีผลให้รัฐบาลลาออกในที่สุด

๒. การเผยแพร่ลัทธิผู้นำ

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๑ - พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นระยะก่อนสงครามนั้น
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำเนินนโยบายสร้างชาติโดยใช้ลัทธิชาตินิยม โน้มน้าวจิตใจ
ของประชาชนให้ปฏิบัติตามนโยบายสร้างชาติ แต่ในระหว่างสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๕ -
พ.ศ. ๒๔๘๗) นั้น ลักษณะการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมรุนแรงมากกว่าในระยะแรก
โดยเฉพาะการเผยแพร่ความสำคัญของผู้นำนั้น มีการโฆษณาชวนเชื่ออย่างแพร่หลาย
ที่จะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ก) บทสนทนา มัน - คง ประจำวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

พระโพธิสัตว์ได้คุมเกวียน ๕๐๐ เล่มไปขาย ก่อนออกเดินทางพระโพธิสัตว์
ได้บังคับให้บริวารมีให้คัมภีร์และบริโภคมตามทาง เพราะจะเป็นอันตรายน
ก่อนจะบริโภคมจะต้องถามก่อน แต่เมื่อไปพบผลมะม่วงเหลืองอร่ามเขาก็บริโภคม
เข้าไปโดยไม่เชื่อฟังผู้นำ จึงทำให้ชักคิ่นชักงอ แต่พระโพธิสัตว์ก็แก้ไขได้

ข) บทความจากหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ ๒๕ เมษายน

พ.ศ. ๒๔๘๖

เรา	ลูกไทยจนถ้วน	แดนไทย
เชื้อ	ยี่งในหลักชัย	ทั่วหน้า
ผู้	นำแห่งชาติไทย	คังกล่าว
นำ	เหล่าพาลพวกเรา	หลีกหนีภัย

วิธีการโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับผู้นำนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง โดยให้เหตุผลว่า "เวลานี้ไปรปะกันคาผู้นำกันมากมาย ให้เชื่อผู้นำ เรื่องนี้ควรเป็นหลักการไม่ใช่เฉพาะผม ใครเป็นนายกก็ควรทำไป ถ้าแตกแยกกันไม่มีใครเป็นหลักเป็นหัวหน้าทำตามก็ทำอะไรไม่ได้"

จากเหตุผลดังกล่าว สันนิษฐานว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเชื่อว่าเมืองไทยในขณะนั้น จำเป็นต้องมีผู้นำเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ทั้งนี้เพราะในภาวะสงครามนั้นประชาชนย่อมเกิดความวิตกกังวลกลัวต่อภัยสงครามและความไม่แน่นอนแห่งวิถีชีวิตตน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงพยายามสร้างตนเองให้เป็นหลักของคนไทยในขณะนั้น เช่น การสร้างมติมหาชนด้วยคำขวัญและการโฆษณาเผยแพร่ลัทธิผู้นำด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนคือบุคคลสำคัญของประเทศไทยในขณะนั้น ดูเหมือนว่าสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมจะเอื้ออำนวยให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ในฐานะที่สำคัญของไทย เพราะบรรดานโยบายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ล้วนมาจากจอมพล ป. พิบูลสงครามทั้งสิ้น ประกอบกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในขณะนั้นอ่อนกำลังลง เพราะพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเยาว์และพำนักอยู่ในต่างประเทศ ส่วนคณะผู้

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓๓/๒๕๕๕ วันที่ ๑ กรกฎาคม

สำเริงราชการแทนพระองค์นั้นดู เหมือนจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่นเดียวกับสถาบันอื่น ๆ โดยเฉพาะพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ซึ่งเป็นประธานผู้สำเริงราชการแทนพระองค์ในขณะนั้นได้สนับสนุนนโยบายของ จอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้จะสังเกตได้จากคำปราศรัยของ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

๑. คำปราศรัยของพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเริงราชการแทนพระองค์ ทางวิทยุกระจายเสียง เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ความว่า

การบริหารราชการของชาติในสมัยนี้ รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พยายามนำความก้าวหน้ามาสู่ประเทศชาติอยู่ทุกวิถีทางทุกขณะ ดังปรากฏในกิจการงานและความดีในนามพระการของท่าน นายกรัฐมนตรีว่าดีอย่างไร เพียงใด จึงเราชาวไทยต่างพากันสรรเสริญและเชื่อมั่นในท่านนายกรัฐมนตรีและพากันหวังว่าประเทศของเราจะเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นในภายภาคหน้าเป็นแน่แท้ ส่วนในความพิเศษ ซึ่งเกิดขึ้น ณ บัดนี้ ฟันธงทั้งหลายก็ยอมเห็นประจักษ์แล้วว่า ท่านนายกรัฐมนตรีได้บริหารราชการของชาติด้วยความสุขุมคัมภีรภาพ ทั้งนี้เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ทุกขณะ...

๒. สุนทรพจน์ของประธานสภาผู้แทนราษฎร พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ความว่า

หนึ่งในมหาสงครามเค.ซี.ปะวันออกครั้งนี้ เป็นโอกาสอันดีที่ชนชาวเอเชียทั้งมวลจะกลบกู้เกียรติภาพและสร้างความเป็นเอกราชให้แก่ประเทศชาติของตน

กจช., บันทึกเหตุการณ์เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕

ประเทศไทยได้ร่วมมือกับญี่ปุ่นในการสนับสนุนอิสรภาพเสรีของมวลชนชาว
เอเชีย...

มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าในระหว่างสงครามนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม
มีฐานะเทียบเท่ากับประมุขของประเทศ กล่าวคือ

๑. วันเกิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ซึ่งเป็นวันเกิด
ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นทางการกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการพร้อมทั้งให้มีการ
ประดับธงชาติตามสถานที่ราชการต่าง ๆ และได้มีการชักชวนให้ข้าราชการและประชา
ชนร่วมกันทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ในวันนั้นด้วย^๒

เบื้องหลังการเสนอให้ถือว่าเป็นวันเกิดจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นวัน
สำคัญของชาติไทยวันหนึ่งนั้น เกิดจากแนวความคิดของหลวงวิจิตรวาทการ กล่าวคือ
ในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕ หลวงวิจิตรวาทการ ได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะ
รัฐมนตรี ความว่า "ผมขอหารือด้วยว่าในวันที่ ๑๔ เดือนนี้ ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของ
ท่านนายกรัฐมนตรี ขอให้ชักธงชาติสัก ๑ วัน" พร้อมทั้ง หลวงวิจิตรวาทการ ก็ได้
ชี้แจงถึงความสำคัญของวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ความว่า

เป็นการสมควรที่ข้าราชการทั่วประเทศจะได้แสดงน้ำใจเป็นเอกฉันท์เพื่อ
สนองเจตนาในการสร้างชาติของท่านผู้นำ และปลุกฝังจิตใจข้าราชการให้
ระลึกและปฏิบัติตามโอวาทที่ท่านผู้นำได้ให้ไว้ในคราวชุมนุมข้าราชการเมื่อ
เสาร์ที่ ๔ กรกฎาคม ศกนี้ว่า การกระทำเหล่านั้นจะเป็นประกันมิให้เราอดตาม
ใคร ไม่จกทำอะไรต้องเผชิญกับการอดตาย

^๑ "สุนทรพจน์ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ "ราชกิจจานุเบกษา"
เล่ม ๕๕ (๓๐ มิถุนายน ๒๔๘๕) หน้า ๑๖๗๖.

^๒ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓๓/๒๔๘๕ วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕

^๓ เรื่องเดียวกัน

สำหรับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้นก็คงจะมีความรู้สึกตะขิดตะขวงใจอยู่บ้าง ที่ถูกยกฐานะให้สูงส่งเช่นนั้น จึงได้กล่าวว่า "สำหรับวันหยุดให้ถือว่าหยุดเพื่อทำสวน ครีวและเลี้ยงสัตว์มีโซ่หยุดวันเกิดผม" ในขณะที่เดียวกัน จอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้มอบหมายให้ นายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการแถลงการณ์ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับกรณี วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ความว่า

ในวันเกิดของท่านนายกรัฐมนตรี คือวันที่ ๑๔ นี้ทางราชการจะให้มีการหยุดราชการ ๑ วัน การหยุดนี้มีโซ่เป็นการหยุดให้ท่านนายกรัฐมนตรี แต่หยุดโดยถือว่าเป็นวันระลึกสำคัญของชาติวันหนึ่ง และเราจะมีการทำสวนครีวกันในวันนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงของข้าราชการครั้งนี้ โดยถือคติว่าในวันอันสำคัญของชาตินี้ เราควรจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติของเรา และการที่ดำหริให้ทำสวนครีวก็เพราะในยามนี้สวนครีวเป็นสิ่งจำเป็นอยู่มาก

เนื่องจากที่เห็นกันว่าวันนี้เป็นวันสำคัญ ฉะนั้นจึงจะได้จัดให้มีการชักธงชาติขึ้นทุกบ้านเรือนด้วย แต่การกระทำเช่นนั้นไม่ได้ถือเป็นทางการ และจะไม่มีการประกาศ หยางที่แล้ว ๆ มา เพราะว่าเป็นการกระทำเพื่อหวังจะให้เป็นการแฉ่งความเคารพนับถือ และสดุดีในคุณงามความดีของท่านผู้นำด้วยน้ำใสใจจริงของราษฎรเอง ท่านจะไม่โดยินวิญญูกระจายเสียงของประเทศชักชวนให้ชักธงชาตินี้เลย เพราะถือว่าใครเห็นสมควรก็ชักธงขึ้นได้ทั้งนั้น ไม่ได้บังคับอะไรกัน^๒

ถึงแม้ ทางราชการจะไม่บังคับให้ราษฎรประดับธงชาติทำสวนครีวและเลี้ยงสัตว์ ในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ก็ตาม แต่จะมีผู้ใดบ้างที่จะกล้าเสี่ยงต่อการที่จะไม่แสดงความ

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ แผ่นกเก็บ สดร. ปีที่ ๒๒, แผ่นที่ ๔๔/๒๒ การประชุมสัมมนาของ นายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เคารพนับถือและสกุติในคุณงามความดีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามคำแนะนำของ
ทางราชการ และเชื่อได้ว่าถ้าผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของทางราชการ
บุคคลผู้นั้นคงจะต้องถูกเพ่งเล็งว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างแน่
นอน

๒. วันครบรอบวันมงคลสมรสของจอมพล ป. พิบูลสงคราม วันที่ ๑๔ มกราคม
ซึ่งเป็นวันมงคลสมรสระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม
นั้น ปรากฏว่าได้มีการสกุติและอวยพรบุคคลทั้งสองอย่างแพร่หลาย หนังสือพิมพ์บางฉบับ
ได้เขียนบทกลอนอวยพร ซึ่งมีความหมายเชิดชูและยกย่องเกียรติภูมิของจอมพล ป.
พิบูลสงคราม เสมือนประมุขของประเทศ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างบทกลอนต่อไปนี้

สมซึ่งประหนึ่งवार	ประลุการบำเรอรมย์
คือวันพิธีสม	รสร่วมประมุขไทย
ชันบานประสานสุข	นิรทุกข์ทำนุภักดิ์
เกียรติคุณพิบูลไกร	คจจุสุริย์จันทร์
คู่บารมีบุญ	จะนิรุจทศรूपสรรพ์
ครองคู่บารุกันต์	มธุรสเอมอร..."

๓. การติครูภาพของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามสถานที่ราชการ ปรากฏ
ว่าในระหว่างสงครามนั้น ตามสถานที่ราชการต่าง ๆ เช่น กระทรวง ทบวงกรม
โรงเรียน วัด ฯลฯ จะติครูภาพของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไว้โดยมีวัตถุประสงค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศรีกรุง, วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๖

ว่า "เพื่อให้ประชาชนได้เห็นรูปภาพและระลึกถึงบุญคุณของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ได้กระทำประโยชน์ต่อประเทศชาติตลอดมา ซึ่งนับว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีบุญคุณแก่ประเทศและประชาชนอย่างที่ไม่เปรียบไม่ได้"

๔. การฉายภาพของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในโรงมหรสพ ในปัจจุบันนี้ตามโรงมหรสพต่าง ๆ จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เพื่อให้ประชาชนยืนตรงถวายความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก่อนหรือหลังการแสดง แต่ในสมัยนั้นปรากฏว่าตามโรงมหรสพต่าง ๆ จะบรรเลงเพลงมหาฤกษ์มหาชัยให้ประชาชนยืนตรงเพื่อทำความเคารพต่อรูปของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม^๖

๕. การสร้างสัญลักษณ์ประจำตัว จอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดปีระกา วันพุธ ดังนั้นจึงถือเอาไก่และสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรากฏว่าในท่าเนียบสามัคคีชัย ได้ทำรูปไก่กางปีกติดไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ประตูหน้าต่าง และเก้าอี้ เป็นต้น^๗

การที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับเกียรติอันสูงส่งเช่นนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและหลงใหลในอำนาจวาสนาของตน ซึ่งยังผลให้การบริหารประเทศในบางกรณีเกิดความผิดพลาด เพราะเชื่อมั่นในความคิดและความสามารถของตนเองมากเกินไป จึงเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายตรงข้ามโจมตีว่าเป็นผู้หลงระเวริงในอำนาจวาสนา

^๖ ศรีกรุง วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

^๗ ศรีกรุง วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

^๘ "คำให้การของ นายทวี บุญยเกตุ ในคดีอาชญากรรมสงคราม" ไทยใหม่
วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘

เนื่องจากสมัยสงครามเป็นสมัยเชื่องช้า ดังนั้นคนไทยทุกคนจึงต้องประพฤติปฏิบัติตนตามวิถีทางซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม กำหนดขึ้นดัง เช่น หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

ก. นิยมไทย เพื่อมิให้ไทยไปนิยมต่างศา

ข. รักชาติไทย เพื่อมิให้ไทยไปรักชาติอื่น

ค. ข้อสัจย์ต่อหน้าที่ของคนไทย เพื่อมิให้ไปข้อสัจย์ต่อหน้าที่ของชนชาติอื่น

ง. ถ้าเป็นข้าราชการก็ต้องทำงานโดยความซื่อตรง ไม่ทุจริตต่อหน้าที่ที่มีวา
โดยตรงหรือปรียาย

๑. ไม่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ส่วนรวม ในชาติใดถ้ามีคนอื่นเห็นแก่ส่วนตัว พยายามกอบโกยเงินทองเข้ากระเป๋าของตนเองมากก็เป็นเครื่องหมายบอกชี้ว่าคนชาตินั้นล้มชาติ โดยที่ตนมองเห็นว่าชาติตนจะล่มจมอยู่แล้วก็คิดเอาตัวรอด กอบโกยเงินทองมาใส่กระเป๋าเพื่อประโยชน์ตนเองเสียคนเดียว

๒. ทำงานโดยไม่ยั้งยังให้โลกเห็นว่าชาติไทยไม่ใช่ชาติเกียจคร้าน แต่เป็นชาติที่ขยันขันแข็ง ทำงานอย่างเข้มแข็งเสมอ

๓. แต่งกายให้ถูกต้องอย่างคนบ้านไม่ใช่คนป่า คือต้องสวมเสื้อสวมหมวกสวมรองเท้า ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นลักษณะของคนป่าโดยตรง อนึ่ง การแต่งกายที่ถูกต้องอย่างคนบ้านมีคั้งว่านี้ ย่อมเป็นทางมิให้ใครดูหมิ่นดูแคลนชาติเรา

๔. การกินการอยู่ต้องมีระเบียบเรียบร้อย ถูกต้องด้วยอนามัย

๕. มีศีลธรรมดี ตลอดจนจรรยาบรรณเรียบร้อยไม่ทำให้อันอื่นเดือดร้อน เพราะการกระทำของเรา

๖. ต้องนิยมชมชอบในภาษาไทยของเราอย่างชีวิตจิตใจ หากความรู้ความบันเทิงและความเพลิดเพลินจากภาษาไทย ถ้าของเรายังไม่ดีขอได้ช่วยกันทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีในภาษาไทย

๑ "คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีแคววมลชนชาวไทยเนื่องในโอกาสกษัตริย์สมัยงานฉลองวันชาติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๕", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ตอน ๔๖ (๗ กรกฎาคม ๒๔๘๕), หน้า ๑๗๓๐ - ๑๗๓๑.

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ รัฐบาลได้กำหนดคตินิยมประจำชาติไทย ๑๒ ข้อ เรียกว่า "วีรกรรมของชาติไทย" ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักให้ประชาชนได้ยึดถือและประพฤติปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. ไทยรักชาติยิ่งชีวิต
 ๒. ไทยเป็นนักรบชั้นเยี่ยม
 ๓. ไทยเป็นชาติศรัทธาและร้ายที่สุดต่อศัตรู
 ๔. ไทยเป็นชาติบูชาพุทธศาสนายิ่งชีวิต
 ๕. ไทยเป็นชาติปากกับใจตรงกัน
 ๖. ไทยเป็นชาติรักสงบ
 ๗. ไทยเป็นชาติซื่อสัตย์และกตัญญู
 ๘. ไทยเป็นชาติขยันใน ก. อุพากรรม
 ๙. ไทยเป็นชาติเพาะปลูกอาหารไว้กินเอง
 ๑๐. ไทยเป็นชาติสะสมมรดกไว้ให้แก่ลูกหลาน
 ๑๑. ไทยเป็นชาติชอบกินคืออยู่ดี
 ๑๒. ไทยเป็นชาติยกย่องเด็ก ผู้หญิง และคนชรา
 ๑๓. ไทยเป็นชาติชกบแตงตัวดี
 ๑๔. ไทยเป็นชาติว่าอะไรว่าตามกัน
๓. สิทธิ เสรีภาพ ทางการเมืองในระหว่างสงคราม

เพื่อให้การเผยแพร่ เชื้อลัทธิผู้นำดำเนินไปโดยปราศจากอุปสรรคจากการแสดงความคิดเห็นคัดค้านจากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงควบคุมการแสดง

รอง ศยามานนท์ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๐), หน้า ๑๘๒.

ความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในขณะนั้นอย่างเคร่งครัด โดยถือว่า การพูด การเขียน หรือการประพาดิคนใด ๆ ก็ตามที่ขัดต่อคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ถือว่าเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หลักฐานข้อนี้ปรากฏอยู่ในคำสั่งของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลงวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๘๖ ถึง ผู้บัญชาการตำรวจสนาม ความว่า

เพื่อปราบปราม การพูด การเขียน การประพาดิคนเป็นปรปักษ์กับความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง แม้จะยังไม่ได้ทำผิดอย่างชัดเจน เพียงแต่สงสัยว่าจะทำ เช่นกลาวนี้ก็ให้ท่านสั่งจัดการนำตัวมาควบคุมไว้ แล้วตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นเพื่อทำการอบรมให้เป็นคนดีต่อไป และให้โรงเรียนนี้อยู่ในบังคับ ผ.บ.มณฑล^๑

โดยเฉพาะการควบคุมความคิดเห็นที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้เซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ นับตั้งแต่การประกาศใช้ กฎอัยการศึกเป็นต้นมา กล่าวคือการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ได้ถูกกดขี่มากขึ้น เช่น การอนุญาตดำเนินงานใด ๆ ของหนังสือพิมพ์ต้องได้รับการวินิจฉัยจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด^๒

สำหรับวิธีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ด้วยการตรวจข่าวอย่างกดขี่ เช่นการตัดข้อความบางตอนออกปล่อยให้ว่างไว้ให้ชาวหรือถูกกลับตัวพิมพ์ควยสีค้ำนั้นมิได้ก่อให้เกิดความสนใจในชาวนั้นและนำไปวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลมากขึ้น^๓

หลังสมุคพิบูลสงคราม, สมุคสังฆราชการฝ่ายทหาร เล่ม ๒ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

^๒ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม "บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๖) หน้า ๗๔.

^๓ เรืองเดียวกัน, หน้า ๘๒.

การที่รัฐบาล ชั่งวงกวอดขัน เกี่ยวกับการเขียนข่าวต่าง ๆ ลงหนังสือพิมพ์นั้น
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกแถลงการณ์ เพื่อชี้แจงเหตุผลให้ประชาชนคนไทยได้
ทราบถึงความจำเป็นของรัฐบาลที่จำกัดปฏิบัติเช่นนั้น ดังปรากฏในคำแถลงการณ์
ต่อไปนี้

แถลงการณ์

เรื่อง จำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ให้เหมาะสมกับสถานะการณ์
ของประเทศไทยในปัจจุบัน

เนื่องด้วยประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงคราม ข้าพเจ้ามีความจำเป็นที่
จะต้องควบคุมการโฆษณาข่าวสารทุกชนิด เพื่อความสวัสดิ์ของบ้านเมือง เพราะ
การโฆษณา เป็นองค์การที่จะอำนวยความสะดวกมาสู่กองทัพไทยโดยปริยาย ทั่วโลก
ถือการโฆษณา เป็นอาวุธที่สำคัญอันหนึ่งที่น่าออกใช้ในการสู้รบ เพื่อชัยชนะสำหรับประเทศ
ชาติ หนังสือพิมพ์นั้น เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของการโฆษณา เพราะฉะนั้นการควบคุม
หนังสือพิมพ์ ให้เข้าระดับมาตรฐานสมตามนโยบายของรัฐบาลในสถานะการณ์ เช่น
เวลานี้จึง เป็นของจำเป็นที่แท้ที่จะลดทึงเสียมิได้เลย

อันที่จริงรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าในกาลใด ๆ ก็มีเจตน์จำนง
ที่จะสนับสนุนและส่งเสริมมาตรฐานหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยให้อยู่ในระดับสูงและมี
ฐานะเป็นปีกแฉ่นมั่นคง ควรเป็นเครื่องมือแจกวัฒนธรรมและให้การศึกษาอันดีแก่
ประชาชน ตลอดจนยกย่องเชิดชูนักหนังสือพิมพ์ให้มีเกียรติยศในสังคม ยิ่งในยาม
คับขันหรือยามสงครามด้วยแล้ว หนังสือพิมพ์ยิ่งจำเป็นต้องมีสมรรถภาพสูงพลที่จะเป็น
อุปกรณ์การรบช่วยรัฐบาลได้เต็มที่ สามารถปลุกความสามัคคีกลมเกลียวให้ขึ้นใน
ระหว่างชนชาติไทยและปรับปรุงความเข้าใจให้ถูกต้อง เป็นอย่างเดียวกันในมวลประ
ชากรของชาติ เพื่อก่อให้เกิดซึ่งมติมหาชนอันแท้จริงไปในทางเดียวกันทั้งนี้ เพราะการ
แสดงความคิดเห็นที่แตกแยกกันนั้นย่อมเป็นภัยต่อการทำสงครามอย่างยิ่ง แต่การที่จะให้
สำเร็จผลสมดังเจตนานี้ได้ จำต้องจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ให้รัดกุมขึ้นพอเหมาะสม

กับปริมาณความต้องการของประชาชน เพราะหาไม่หนังสือพิมพ์ต่างแย่งแข่งขันกันพิมพ์
ออกจำหน่ายจนท่วมท้นความต้องการ ต่างจะพากันลุ่มจมลงไปอย่างน่าอนาถนับเป็นผล
เสียหายอันใหญ่ยิ่งแก่การเศรษฐกิจของชาติ ทั้งทำให้ฐานะของหนังสือพิมพ์และนัก
หนังสือพิมพ์ต้องค่อยลงไปจนไม่เป็นที่ยกย่องนับถือในประเทศไทย อนึ่งเล่า เท่าที่ได้
พิจารณาโดยชัดเจนแล้ว เห็นว่าคุณภาพของหนังสือพิมพ์ เท่าที่ออกกันเกินปริมาณในเวลา
นี้ ยังไม่อยู่ในระดับมาตรฐานอันจะประกันความปลอดภัยของประเทศไทยได้เลย ค้วย
เหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องออกข้อบังคับโดยอาศัยอำนาจตามความในกฎอัยการศึกที่ได้
แล้วนั้นขึ้น เพื่อป้องกันและระงับสิ่งที่ไม่อยู่ในระดับอันควร เสีย แต่ในเวลาเดียวกัน
คุ้มครองป้องกันและส่งเสริมฐานะของหนังสือพิมพ์และนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยที่
ยังคงมีอยู่ให้วัฒนาถาวร เป็นศรีสง่าแก่ชาติตลอดไป

ข้าพเจ้าจึงขอชี้แจงให้พี่น้องชาวไทยผู้รักชาติทั้งหลายทราบทั่วกันว่า การที่
จะต้องกระทำดังนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติเป็นข้อใหญ่ และเพื่อส่งเสริม
สามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นในระหว่างประชาชาติไทย ข้าพเจ้า
ตระหนักอยู่ดีว่าเสรีภาพในการพูดและการเขียนนั้นเป็นของพึงปรารถนา สำหรับประ
ชากรในระบอบประชาธิปไตย ก็แต่ว่าในยามสงครามเช่นนี้ เสรีภาพดังกล่าวนั้น
ย่อมต้องมีขอบเขตจำกัดอีกรูปหนึ่ง เพราะการปล่อยให้พูดและเขียนตามชอบใจจนไม่
มีขีดจำกัดนั้นก็คือการนำหายนะมาสู่กองทัพและชาติประเทศให้ปราศภัยแพ้วแก่ข้าศึก
อย่างง่ายคาย ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงขอวิงวอนให้ประชาชนเห็นใจและยอมเสียสละเสรีภาพ
ในการพูดและการเขียนเสียชั่วคราวเพื่อร่วมมือร่วมกำลังกันต่อสู้วิรราชศัตรู นำชัยชนะมา
ประเทศชาติเสียก่อนให้จงได้ รัฐบาลหวังว่าพี่น้องชาวไทยทั้งหลายจะเห็นใจและร่วมมือ
กันกับรัฐบาลในยุคสำคัญของประเทศชาติดังแถลงการณ์มานี้โดยทั่วกัน

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

๓ มีนาคม ๒๔๘๕

๑ "แถลงการณ์เรื่องจำกัดจำนวนหนังสือพิมพ์ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์
ของประเทศไทยในปัจจุบัน", ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ ภาค ๑ ตอน ๑๕
(๑๐ มีนาคม ๒๔๘๕), หน้า ๖๕๗ - ๖๖๐.

๔. การยับยั้งมติสภาผู้แทนราษฎร

นอกจากการควบคุมความคิดเห็นของประชาชนโดยการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์แล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังใช้อำนาจและอิทธิพลควบคุมสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยให้อยู่ในอำนาจของคนเล็กคนน้อย หลักฐานสำคัญในข้อนี้ จะเห็นได้จากการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยับยั้งมติของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นกรณีอันน่าทึ่งที่สุดในขณะนั้น เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะพฤติกรรมดังกล่าวเป็นจุดที่แสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่นิยมอำนาจเผด็จการ

วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๘๖ เป็นวันที่มีการเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญครั้งที่ ๑ บรรดาผู้แทนราษฎรจึงได้พิจารณาเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งประธานและรองประธานผู้แทนราษฎร การพิจารณาเลือกประธานสภาและรองประธานสภาในครั้งนี้ ปรากฏว่ามีบุคคลถูกเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้สำเร็จราชการ ๒ ท่านคือ

๑. นายทวี บุณยเกตุ

๒. นายปลอด วิเชียร ณ สงขลา

ผลปรากฏว่า นายทวี บุณยเกตุ ได้รับคะแนน ๓๕ : ๓๓ จึงได้ดำรงตำแหน่งประธานสภา ส่วนการพิจารณาเลือกตำแหน่งรองประธานสภานั้น ปรากฏว่ามีผู้เสนอชื่อ นายควง อภัยวงศ์ เพียงท่านเดียว ดังนั้น นายควง อภัยวงศ์ จึงได้ตำแหน่งรองประธานสภา โดยปริยาย

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๔๘๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

ปรากฏว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ยอมรับมติของ สภานิติบัญญัติ
 แต่งตั้งบุคคลทั้งสองให้ดำรงตำแหน่งประธานสภา และรองประธานสภา และได้
 ขอให้สภา พิจารณาเลือกตั้งตำแหน่งประธานสภา และรองประธานสภาใหม่ โดย
 มอบหมายให้พันเอกไชย ประทีปเสนาซึ่งรักษาการในตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีมี
 หนังสือแจ้งความประสงค์ของนายกรัฐมนตรีไปยังเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีใจ
 ความสำคัญว่า

เมื่อก่อนนายถวัลย์ได้ทราบเรื่องนี้ จึงได้เชิญนายทวี บุญยเกตุ มาพบ นายทวี
 บุญยเกตุ ได้เรียนชี้แจงก่อนายกว่า ในวันที่มีการเลือกตั้งนั้นตนเองไม่ได้
 ไปประชุมด้วย เมื่อได้ทราบว่าได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานแล้วก็มีความ
 หนักใจมาก และขอเรียนด้วยความจริงใจว่า ไม่สมควรที่จะรับตำแหน่งนี้
 ใครขอให้นายกรัฐมนตรีได้รับทราบ และเมื่อได้วินิจฉัยเหตุการณ์ของโลก
 ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งเป็นพันธมิตรกับไทย ท่านรู้สึก
 ในสภาพการณ์เช่นนี้ ผู้ที่จะเป็นประธานสภาที่ดี รองประธานสภาที่ดีนั้น
 เป็นตำแหน่งสำคัญและตำแหน่งสูง น่าจะได้รับการพิจารณาเลือกด้วยการ
 วินิจฉัยอย่างรอบคอบ...

สำหรับเหตุผลเรื่องการไม่ยอมรับประธานสภาและรองประธานสภา ใน
 ครั้งนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ชี้แจงต่อ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖
 กรกฎาคม ๒๔๘๖ ความว่า

มีเรื่องเกี่ยวกับสภา เมื่อผลการเลือกปรากฏว่า นายทวี บุญยเกตุ เป็น
 ประธานและ พ.ต. คง อภัยวงศ์ เป็นรองประธานในฐานะที่ตนเป็นนายก
 รัฐมนตรี ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่ควรรับสนองเพราะใดค่านึงถึงเหตุผล
 ทางการเมืองทั่วไป เหตุการณ์ภายในนั้นหย่อนกว่าภายนอก จะเป็นทางให้
 ต่างประเทศเดินทางเข้ามาได้ง่าย กองทหารต่างดาวก็มีอยู่ การทำงาน
 เวลาที่ทุกคนในคณะรัฐมนตรีก็หนักใจอยู่แล้ว สำหรับตัวผมเองทางญี่ปุ่นจะเอา

๑ เรื่องเดียวกัน

นั่นเอาเนี่ย กองทัพ พายัพก็ต้องเป็นหัว ทางฝ่ายทหารญี่ปุ่นก็เร่งต้องคอย
ปักอยู่เรื่อย

ที่สำคัญที่สุดนั้นหย่าให้มีการแตกกันขึ้นในองค์กรใหญ่ ๆ มีสภา รัฐบาล
กสัตร ไม่มีชาติใดที่หย่าให้เราได้ดีแม้จะเป็นมิตรกัน ถ้าประเทศใดมีการ
แตกแยกกันเขาก็ชอบ ชาติก็เล็ด ประชาชนแกอาจจะเห็นว่าสองคนนี้ ไม่ถูก
กับรัฐบาล รัฐบาลก็ออกไปเมื่อไปนำในสภาก็อาจเกิดการยุบในสภา
จะไปกันใหญ่ ในแง่การเมืองพายนอกไม่ดีแน่ พายัพก็ไม่ดี เราจะพูดอย่าง
ไรก็ได้ไม่ได้แต่ทำไป ถ้าสองคนนี้เข้าไปเป็นการเปิดช่องให้ต่างประเทศเดิน
เข้าได้สะดวกนอกจากสองคนนี้ใครไม่ขัดข้อง ไม่ใช่เพราะเกลียดชัง แต่มันเป็น
เรื่องการเมือง ผมไม่กลัวสภา เพราะคิดอยู่เสมอว่าใครทำอะไรอยู่ตลอดมา

ทางด้าน นายทวี บุญยเกษตร นั้นก็ได้กล่าวเปิดเผยข้อเท็จจริงต่อสภา
เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๖ ในกรณีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวว่าคุณได้ขอ
ถอนตัวออกจากตำแหน่งประธานสภา ความว่า

ท่านนายกฯ ได้ให้คนไปเรียกฉันที่บ้านว่าต้องการพบ เมื่อฉันได้ออกจากบ้าน
ไปแล้วได้สวนกับรถของ พันตรี ควง อภัยวงศ์ ฉันจึงโบกมือให้รถหยุด แล้ว
พันตรีควงฯ ก็ไปกับรถของฉัน ไปพร้อมกับฉันที่วังสวนกุหลาบ ในขณะที่เดินทาง
นั้น พันตรีควงฯ ได้ชี้แจงว่าแม่เขานี้ คือหมายถึงวันที่ ๒๓ ตอนเช้าพันเอก
ไชยา ได้ไปขอร้องให้พันตรีควงฯ มาเกลี้ยกล่อมฉัน ขอบุญให้รับตำแหน่ง
ประธานเลย ซึ่งพันตรีควงฯ ได้ชี้แจงว่าไม่สามารถจะทำเช่นนั้นได้เนื่องจาก
จะเป็นการเข้าใจผิดอาจจะทำให้ฉันรู้สึกไม่ดี เป็นใจส่วนตัว พันตรีควงฯ จึงแจ้ง
กับพันเอกไชยา ว่า ขอให้พวกตนเองก็แล้วกัน เมื่อไปถึงวังสวนกุหลาบฉันก็ได้
ลงรถเขาไปข้างในโดยพันตรีควงฯ รออยู่ที่รถ แม่ฉันเขาไปถึงก็พูดจาปราศรัย
ตามฐานะเพื่อน แล้วในที่สุดท่านนายกฯ ก็ถามว่าคุณลาออกเสียมีใครหรือ ฉันก็เริ่ม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ.

ชี้แจงท่านคายนิสัยใจจริงว่า ความจริงฉันไม่ประสงค์ตำแหน่งประธานเลย เนื่องจากฉันขาดคุณสมบัติ ทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ แต่เมื่อสภา ฉันหมายถึง ประชาชนทั่วไปได้ให้ความไว้วางใจฉัน เลือกฉันให้เป็นประธานสภา ฉันก็ไม่สามารถจะปฏิเสธความเจตนาดีและความไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎร ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ท่านนายกฯ ก็บอกว่าเป็นใจ เห็นความจำเป็นเหมือนกัน แต่จะทำอย่างไรได้ เพราะอาจจะไม่เหมาะสมทั้งเหตุการณ์ภายในและเหตุการณ์ต่างประเทศ แล้วก็ได้มีการวิสาสะกันพอสมควร ในที่สุดท่านนายกฯ ก็ได้คะยั้นคะยอว่า จะลาออกเสียมิได้หรือไม่ ฉันได้ชี้แจงว่า ขอได้โปรดเห็นใจฉันไม่เคยมีกัญญาไผ่สูง ตั้งแต่เริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนบัดนี้ ฉันได้เคยไม่รับคำขอร้องให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง และได้เคยให้สายสะพายแก่ฉันฉันไม่เอา ทั้งสองประการนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า ฉันไม่ใช่คนมีกัญญาไผ่สูง ก็นับประสาอะไรกับตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร ฉันคงไม่ประสงค์เป็นแน่ แต่เมื่อตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งที่ซึ่งสภาผู้แทนฯ ได้เลือกกัน ฉันก็ต้องรับและพร้อมที่จะรับแต่ถ้ารัฐบาลไม่ประสงค์ให้ฉันรับก็ขอให้เป็นการกระทำของฝ่ายรัฐบาลหาใช่เป็นการกระทำของฝ่ายฉันเองไม่ เสร็จแล้วฉันก็ลากลับ

ในการประชุมสภา เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๖ นาวาเอกถวัลย์ ช่าง นาวาสวัสดิ์ ได้เปิดเผยจดหมายส่วนตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มีถึงตน เล่าเหตุการณ์ที่ นายทวี บุญยเกษตร ไม่ประสงค์ที่จะรับตำแหน่งประธานสภา ความว่า

ในส่วนตัว นายทวี บุญยเกษตรนั้น ฉันเรียกมาพบภายหลังทางสภาลงมติให้เป็นประธานแล้ว นายทวี ชี้แจงแก่ฉันว่าไม่อยากเป็น เพราะเกรงจะทำได้พอทราบว่าได้เป็นประธานก็นอนไม่หลับเลย นอนได้ไม่ถึง ๒ ชั่วโมง ฉันจึงถามว่า จะทำอย่างไรเล่า ก็ควรลาออกเสียซิ นายทวีว่าการลาออกทำไมได้ เพราะเกรงคนจะว่าไม่มีภูมิเสียชื่อ ขอให้ฉันหาทางให้เขาออกได้จะเป็นพระคุณยิ่ง แต่ขออย่าให้เป็นเขาทำ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๖ (สามัญ) สมัย ๒

ชุดที่ ๓ วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๘๖

๒ เรื่องเดียวกัน

การที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ยินยอมรับสนองตำแหน่งประธานสภา และรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ในขณะที่ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ บางคนได้แสดงความรู้สึกไม่พอใจต่อพฤติกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม อาทิ เช่น

๑. นายจำลอง ดาวเรือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ จังหวัดมหาสารคาม มีความเห็นว่า ไม่ควรรับมติของรัฐบาลในการให้เลือกประธานสภาใหม่ เพราะตามรัฐธรรมนูญมาตราที่ ๒๒ นั้นระบุว่า "พระมหากษัตริย์ทรงตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมติของสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งนาย เป็นรองประธานนายหนึ่ง หรือ หลายนายก็ได้"

๒. นายพัน สุพรรณสาร ผู้แทนราษฎร ประเภท ๑ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แสดงความเห็นว่า

การที่จะมาพิจารณาว่า ประธานคนนั้นดี ประธานคนนี้ดีกว่าคนนั้น เช่นนี้ ถ้ารู้สึกว่าย่อมจะนำความแตกร้างมาสู่คณะรัฐบาลเอง ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสมควรจะเป็นประธานและรองประธานสองคนนั้นก็โดยเห็นอยู่แล้วว่าเป็นผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาซึ่งเป็นบุคคลในคณะของตนเอง ที่ท่านมาแสดงให้สมาชิกประเภท ๑ ซึ่งเป็นผู้ตามเห็น ก็เกิดการแตกแยกกันขึ้นแล้ว เช่นนี้ ผลยังจะดีหรือร้าย ท่านผู้ฟังอยู่ในสภาฯ นิยามมีความเข้าใจได้ดี ๒

๓. นายเชมชาติ บุญรัตพันธ์ ผู้แทนราษฎรประเภท ๑ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แสดงความคิดเห็นว่า

๑ เรื่องเดียวกัน

๒ เรื่องเดียวกัน

ฉันเห็นว่าเราไม่สามารถจะกลับมติสภาได้ แม้แต่ชนะกันเพียงคะแนนเดียว ก็ตาม นั้นเป็นมติของสภา และเราก็จะมีกลับกันเพราะความคิดเห็นนั้นคิดน้อย ไม่ได้ ควรจะถือว่านี่เป็นที่ทำการของประชาชนชาวไทย และทางการเมืองจริงอยู่ท่านนายกรัฐมนตรีได้เขียนหนังสือมาเช่นนี้ การเลือกประธานและรองประธานนั้น ควรจะเลือกใครนั้น เป็นเรื่องของนายกรัฐมนตรีและเผด็จกษัตริย์ เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงปะปนในเรื่องการเมืองการทหารยุ่งไปหมด แลวทาเขียนหนังสือบอกสภานี้ ในเรื่องให้มีประธานและรองประธาน ฉันไม่อยากจะพูดอะไรหมด อยากจะพูดในเรื่องรักษาเกียรติของสภาผู้แทนราษฎร อะไรจะมาทำให้ชาติลุ่มจม เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติไปแล้ว เช่นนี้

ตั้งแต่จะมีการ คัดค้านการ เลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร ครั้งใหม่อีกก็ตาม แต่ในที่สุดเมื่อมีการลงคะแนนเสียงว่าควรรับคำขอร้องของรัฐบาลในเรื่องการพิจารณาเลือกประธานและรองประธานสภาใหม่ ปรากฏว่าสมาชิกสภา ได้ลงคะแนนเสียงยอมรับคำขอร้องของรัฐบาลด้วยคะแนนเสียง ๕๖ : ๒๕^๒ ดังนั้นในวันรุ่งขึ้นจึงมีการเลือกประธานสภา เป็นครั้งที่ ๒ ผลการเลือกตั้งมีรายละเอียดดังนี้

ผลการเลือกตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎร

- | | |
|--|--------------|
| ๑. พล.ร.ต. กระแส ประวาทะนาวัน ศรยุทธเสณี | ได้ ๒๒ คะแนน |
| ๒. พ.ต. ควาง อภัยวงศ์ | ได้ ๕๔ คะแนน |

ผลการเลือกตั้งรองประธานสภาผู้แทนราษฎร

- | | |
|---------------------------------------|--------------|
| ๑. พ.ต. ควาง อภัยวงศ์ | ได้ ๕๐ คะแนน |
| ๒. พล.ต. ประจวบมหาคีลิก ประจวบปัจจนิก | ได้ ๔๔ คะแนน |
| ๓. พล.ต. พิณ อมรวิสัยสรทม | ได้ ๒๑ คะแนน |

๑. เรื่องเดียวกัน

๒. เรื่องเดียวกัน

๔. นายสุคนธ์ สุคนธวิทศึกษากร

ได้ ๗ คะแนน ไม่ออกเสียง
๖ คน

จึงเป็นอันว่าผลการเลือกตั้งตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร และรอง
ประธานสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒ นี้ได้ พล.ร.ต. กระแส ปาวาทะนาวิน ศรียุทธเสณี
เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ เป็นรองประธานสภาผู้แทน
ราษฎร

ปรากฏว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
เฉพาะตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร เท่านั้น^๒ ดังนั้น บรรดาผู้แทนราษฎรบางคน
จึงได้อภิปรายคัดค้านพฤติกรรมของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่ในที่สุด พ.ต.ควง
อภัยวงศ์ ก็ได้ตัดสินใจขอลดอันดับออกจากตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎร โดย
ชี้แจงเหตุผลว่า

เมื่อเข้าสู่วันประชุมผู้แทนราษฎรประเภท ๒ และคณะรัฐมนตรีได้มีการโต้
เถียงกัน ที่ประชุมเมื่อเช้านี้ได้โหวตกันเห็นว่า ฉันสมควรจะลาออกจาก
ตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเสีย เพื่อเห็นแก่ชาติ ศาสนา พระ
มหากษัตริย์ ฉันก็เห็นว่า คำโหวตส่วนมากให้ฉันลาออกจากรองประธาน
สภาผู้แทนราษฎรนี้ เพื่อเห็นแก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ฉันขอลด

มีข้อเสนอตั้งเกล้าว่า เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับทราบ นายทวี
บุญเบศ และ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานและรองประธาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๓/๒๔๘๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒
ชุดที่ ๓ วันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒
ชุดที่ ๓ วันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

เรื่องเดียวกัน.

สภาผู้แทนราษฎรนั้น ก็ได้มีจดหมายส่วนตัวถึงประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

การที่สภา มีความเห็นแย้งตั้งบุคคลอื่นไม่สมควรขึ้นไป เช่นนี้ รังแต่จะทำให้
ชาติระส่ำระสาย และในยามบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามคับขันเช่นนี้ ใน
งานที่ใกล้กระหม่อมเป็นนายกรัฐมนตรีและผู้นำราชการทหารสูงสุดก็ไต่ทำงาน
จนแทบจะทนไม่ไหวอยู่แล้ว ยิ่งแถมพวกเราไทยด้วยกันเอง ยังจะมาคอย
กลบใจเข้าอยู่ตลอดเวลา แล้วกระหม่อมไม่มีความสำรวมจิตใจจะแก้ไขเหตุ
การณของบ้านเมืองให้ตลอดรอดฝั่งไปได้แล้ว ไต่พยายามพูดคุยกันหลายหนก็ไม่
มีความเข้าใจกันได้เลย ต้องมีพวกสภาต้องมากวนใจและจะให้พ้นจากตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีอยู่ตลอดไปคอยเหตุนี้กระหม่อมมีความเสียใจอย่างยิ่งที่ได้
ทนทำงานและนำชาติมาวนมาเกือบ ๒ ปี แต่ไรผลด้วยประการทั้งปวงเพราะ
ฉะนั้นกระหม่อมขอปิตินคติอนุวัติตามความประสงค์ของสภา จึงขอกราบบังคมลา
ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ ๑๓ และได้โปรดตั้งสภาแต่งตั้งนายก
รัฐมนตรีใหม่ได้โดยมีตองหารีอกระดมแต่อย่างใด

การที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ยอมรับ นายทวี บุณยเกตุ และนายควง
อภัยวงศ์ เป็นประธานสภา และรองประธานสภา นั้น สันนิษฐานว่าสืบเนื่องมาจาก
สาเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. สาเหตุส่วนตัว เมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ ปรากฏว่าจอมพล ป.
พิบูลสงคราม ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพ
อาภา ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา จึงได้
นำใบลานั้นให้ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการในขณะนั้นพิจารณา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ แฉกเก็บ สดร. ปีที่ ๑๕๗, แฟ้มที่ ๘/๑๕๘ จดหมายส่วนตัวของจอมพล
ป.พิบูลสงคราม ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๔๘๖ ถึงประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

เมื่อ นายปรีดี พนมยงค์ พิจารณาว่าใบลาของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกต้องตาม
รัฐธรรมนูญ จึงได้เซ็นชื่ออนุมัติการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ต่อมาคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงส่งใบลาออกนั้นไปยังสำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี นายทวี บุณยเกตุ ในฐานะเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงได้
นำเรื่องการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้กรม
โฆษณาการประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

แต่ปรากฏว่าตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ได้มีประกาศทางวิทยุว่า จอมพล ป.
พิบูลสงคราม มิได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังปรากฏว่า ใบลา
ออกของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญของทางราชการได้หายไป
ด้วยเหตุที่ นายทวี บุณยเกตุ เป็นผู้นำเรื่องการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไปประกาศ ดังนั้น นายทวี บุณยเกตุ จึงตกอยู่ใน
ฐานะลำบาก ทั้งนี้จะเห็นได้จากข้อเขียนของ นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งกล่าวถึงฐานะ
ของ นายทวี บุณยเกตุ ในขณะนั้นว่า "เพราะ คุณทวี ก็เป็นจำเลยด้วยเนื่องจาก
ไปประกาศข่าวลาออกของรัฐบาลเร็วเกินไป ทั้งใบลา ก็เกิดหายไปเสีย เขาจะหา
ว่าเราเป็นกบฏ แต่คุณทวี นั้นนะคงโดนแรง"

การที่ นายทวี บุณยเกตุ นำเรื่องการลาออกของจอมพล ป.พิบูลสงคราม
ไปประกาศนั้น อาจทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าใจว่า นายทวี บุณยเกตุ มี
ความประสงค์ที่จะให้ตนพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ฉะนั้นย่อมจะทำให้จอมพล ป.

ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์"
คำปราศรัยสุนทรพจน์ บางเรื่อง ของ นายปรีดี พนมยงค์ และบางเรื่องเกี่ยวกับชบวนการเสรีไทย หน้า ๖๒ - ๖๓.

ควง อภัยวงศ์ "การเปลี่ยนรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม"
เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า ๘๑๓.

๓ เรื่องเดียวกัน

พิบูลสงคราม เกิดความไม่พอใจ นายทวี บุญยเกษตร เป็นส่วนตัว หลักฐานข้อนี้เห็นได้จากข้อเขียนของ นายทวี บุญยเกษตร ซึ่งยืนยันว่าพฤติกรรมของคนนั้นได้ก่อให้เกิดความบาดหมางใจกันกับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยกล่าวว่า "ครั้นในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ ข้าพเจ้าได้ลาออกจากรัฐมนตรี และจากตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เนื่องจากมีความเห็นขัดแย้งกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับการที่นายกรัฐมนตรี ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งแล้วไม่ออก"

สำหรับ นายควง อภัยวงศ์ นั้น ได้เกิดเรื่องบาดหมางใจกับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ในกรณีเกี่ยวกับการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เช่นเดียวกับ นายทวี บุญยเกษตร กล่าวคือ เมื่อมีประกาศว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายควง อภัยวงศ์ จึงไม่มาเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีอีก จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงให้หลวงเกษ สหกรณ์ ไปตาม นายควง อภัยวงศ์ มาพบ ดังรายละเอียดซึ่ง นายควง อภัยวงศ์ ได้เขียนบรรยายไว้ว่า

แต่พอไปถึงท่านจอมพล ก็หน้าตึงกับผม เขียว เขาถามผมว่าเวลาประชุมคณะรัฐมนตรี คุณหลวงไม่มา ผมบอกว่าธุระอะไรจะต้องมา เมื่อเราลาออกแล้ว จะมาประชุมเรื่องอะไรกันอีก จอมพล ป. บอกว่า รู้ได้ยังไงว่าผมลาออก ผมก็บอกว่า พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ให้ใบลาผมคุณ ก็ต้องจัดการเรื่องลาออกให้มันเรียบร้อยเสีย แล้วจึงประชุมกันใหม่ ไม่ยั้งงั้นไม่ถูกเรื่อง เขาก็โกรธใหญ่ เขาบอกว่า ผมไม่อย่าทำให้คุณหลวงทำงานกับผมหรอก ผมก็ตอบว่าผมไม่ได้ขอท่าน มาขอผมเองต่างหาก เอาผมลาออกแล้วผมก็เขียนใบลาออกเดี๋ยวนั้นส่งไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทวี บุญยเกษตร "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒" เบืองแรกประชาธิปไตย, หน้า ๓๑๗.

^๒ควง อภัยวงศ์, "การเปลี่ยนรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม" เบืองแรกประชาธิปไตย หน้า ๔๑๓.

พฤติการณ์ระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายทวี บุณยเกตุ และนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งปรากฏจากหลักฐานดังกล่าวคงจะเป็นการยืนยันได้ว่าความขัดแย้งเรื่องการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งนั้นได้กลายเป็นสาเหตุส่วนตัวให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดความบาดหมางใจกับ นายทวี บุณยเกตุ และ นายควง อภัยวงศ์ ฉะนั้นเมื่อบุคคลทั้งสองได้รับตำแหน่งประธานสภา และรองประธานสภา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงปฏิเสธที่จะลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในคำสั่งแต่งตั้ง

๒. ความหวั่นเกรงว่าจะถูกโค่นอำนาจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจสืบทราบมาว่า นายปรีดี พนมยงค์ มีแผนการณ์ที่จะไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นในต่างประเทศ เช่นเดียวกับ นายพล ชาร์ล เดอร์โกล ของฝรั่งเศส ซึ่งไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ประเทศอังกฤษ ทั้งนี้ถ้าหาก นายทวี และนายควง อภัยวงศ์ ดำรงตำแหน่งประธานสภา และรองประธานสภา แล้ว จึงทำให้แผนการณ์ของ นายปรีดี พนมยงค์ จะประสบผลสำเร็จ เพราะการที่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และมีประธานสภาอันชอบด้วยกฎหมายนั้นสามารถจะทำให้การตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเป็นไปอย่างถูกต้อง ถ้าเหตุการณ์ดำเนินไปในรูปนี้ รัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะตกอยู่ในฐานะลำบากและจะต้องหมดอำนาจลงถ้าปรากฏว่าฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายได้ชัยชนะ เพราะ นายปรีดี พนมยงค์ จะเป็นผู้เข้ามาจัดตั้งรัฐบาล ในฐานะที่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตรและต่อต้านญี่ปุ่น

สำหรับกรณีที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ไม่ออก รวมทั้งกรณีที่ นายทวี บุณยเกตุ และ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ได้ลาออกจาก

ทวี บุณยเกตุ, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทย ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒," เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า ๓๑๗.

ตำแหน่งรัฐมนตรีนั้นทำให้เป็นที่เคลือบแคลงสงสัยกันโดยทั่วไปในขณะนั้น ดังจะเห็นได้จาก คำถามของ นายฉ่ำ จาว์สเนตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภท ๑ จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมสภา เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ ความว่า

ผมอยากเรียนถามว่า ท่านรัฐมนตรี ๒ ท่านลาออก เพราะเหตุใดไม่ทราบ ที่ท่านลาออกคือ นายทวี บุญยเกตุ และ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ และยิ่งกว่านั้น มีประกาศนายกรัฐมนตรีลาออก แล้วก็ประกาศว่าไม่ลาออก และวันที่เกิดประชุมเมื่อ ๑๕ ประธานสภา บอกประชุมแล้วไม่ประชุม เกลากระดมมาไม่ได้ แล้วก็ไม่ทราบเหตุผลมาจากขั้นนี้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ๒ ท่านรัฐมนตรีลาออกแล้ว นายกลาออกแล้ว แลเวลานี้ประกาศไม่ได้ลาออก นี้เป็นความทุกข์ของผู้แทนราษฎรของเกลากระดม เพราะวาระราษฎรถามทุก ๆ ทาง ที่กระดมว่า น้อย่างไรกัน ผู้แทนเช่นเกลาคอบไม่ได้ บอกว่าฉันเป็นผู้แทนรอกโลกไปก่อน เพราะฉะนั้นขอประธานชี้แจง การที่ท่านรัฐมนตรี ๒ ท่านลาออก แล้วนายกรัฐมนตรีลาออกด้วย และไม่อยากจะเห็นพระคุณอย่างยิ่ง แก่ราษฎร ที่อยากจะทำ

ต่อคำตอบดังกล่าวประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้ตอบเรื่องการลาออกของ นายทวี บุญยเกตุ และ พ.ต.ควง อภัยวงศ์ ว่าเป็นความสมัครใจของบุคคลทั้งสองที่จะออกจากการเป็นรัฐมนตรี ส่วนกรณี การประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แล้วต่อมา ก็ประกาศว่าไม่ได้ลาออกนั้น ประธานสภาได้ชี้แจงข้อเท็จจริงดังนี้

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๔๘๖ (วิสามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๖

พอจะมีหลักฐานชี้แจงให้ทราบว่า ท่านนายกรัฐมนตรีได้ลาออก แต่ท่านได้
ถอนใบลาออกเสียแล้ว เมื่อผู้มีอำนาจยังไม่ได้ตั้งคนใหม่ก็ต้องถือว่าคนเดิมเป็น
ความเดิม พระราชบัญญัติงบประมาณไม่มีซึ่งงบประมาณเดิมฉันใด ก็นั้นก็ขอขอบ
ท่านแทน แล้วท่านจะขยายความออกกว้างอย่างไรก็ตามแต่ท่าน

เรื่องการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ในครั้งนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้เปิดเผยว่า

... จอมพล ป. ได้ยื่นใบลาตรงมายังประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
อีกแล้ว จอมพล ป. ก็ได้ออกจากตำแหน่งสามัคคีชัยไม่รู้ว่าไปที่ไหน ครอบ
พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ จะทรงทราบว่าจอมพล ป. ต้องการลาออกจริงเพื่อปรับ
ปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ก็ได้ พระองค์จึงส่งใบลามาให้ข้าพเจ้าพิจารณา ข้าพเจ้า
จึงเขียนความเห็นในบันทึกหน้าปกใบลานั้นว่า "ใบลานั้นถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ
แล้ว อนุมัติให้ลาออกได้ ข้าพเจ้าลงนามไว้ตอนล่างทั้งที่วางไว้ตอนบนเพื่อให้
พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ทรงลงพระนาม ซึ่งพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ก็ทรงลงพระนาม
ข้าพเจ้า จึงเชิญ นายทวี บุญยเกตุ ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรี และเลขาธิการคณะ
รัฐมนตรี มาถามว่า จอมพล ป. จะจัดการปรับปรุงรัฐบาลอย่างไรหรือ ก็ได้รับ
ตอบว่าคงจะจัดการปรับปรุงรัฐบาลและตามหาตัวจอมพล ป. ก็ยังไม่พบ แต่เมื่อ
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ส่งคำอนุมัติใบลาออกของจอมพล ป. แล้วสำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ซึ่งบังคับบัญชากรมโฆษณาการอยู่ด้วยก็จะให้วิทยุของกรม
นั้นประกาศการลาออกของจอมพล ป.

ฝ่ายจอมพล ป. ขณะนั้น จะอยู่ ณ ที่แห่งใดก็ตามเมื่อได้ฟังวิทยุกรมโฆษณา
การประกาศการลาออกเช่นนั้นแล้วก็แสดงอาการโกรธมาก ครั้นแล้วได้มีนายทหาร
จำนวนหนึ่งไปเฝ้าพระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ซึ่งท่านผู้นั้นประทับ
อยู่ขณะนั้น ขอให้จัดการเอาใบลาคืนให้ จอมพล ป. เป็นธรรมดาที่พระองค์เจ้า
อาทิตย์ฯ เห็นอาการของนายทหารเหล่านั้นจึงตกพระทัย เพราะไม่สามารถจะเอา

เรื่องเดียวกัน.

โบลาคินให้จอมพล ป. ได้ ฉะนั้นพระองค์พร้อมด้วยหม่อมกอบแก้วชายา ได้มา
ทว่าเนียบที่ชาวเขาอาศัยอยู่ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำใกล้ท่าช้างวังหน้า ทออาศัยคาง
คนทว่าเนียบชาวเขา

สำหรับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นได้ให้สัมภาษณ์แก่ นายมาลัย ชูพินิจ
เกี่ยวกับการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นายมาลัย : เรื่องการลาออกของท่านจอมพล เกี่ยวกับประชาชนนั้น
เพราะอะไรกันแน่

จอมพลป. : ผมตั้งใจลาออกจริง ๆ ในครั้งนั้น

: จริงผมยื่นโบลาคินไปให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

นายมาลัย : แล้วทำไมไม่ออก

จอมพลป. : ผมยังไม่อยากจะออก

มีผู้กล่าวว่า การเขียนโบลาคินออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล
ป. พิบูลสงคราม โดยอ้างว่าสุขภาพไม่สมบูรณ์ แต่ครั้งรุ่งเช้าก็ประกาศว่า ไม่ลาออก
นั้นก็เพื่อทดสอบกำลังของศัตรู

แนวความคิดดังกล่าวมีแนวโน้มว่าจะเป็นความจริง เพราะนับตั้งแต่
รัฐบาลได้ประกาศสงครามต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕
เป็นต้นมา ปรากฏว่าได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนักการเมืองที่ให้การสนับสนุน
ญี่ปุ่น (กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม) และกลุ่มนักการเมืองที่ต่อต้านญี่ปุ่น (กลุ่ม
นายปรีดี พนมยงค์)

ปรีดี พนมยงค์ "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์"
คำปราศรัย สุนทรพจน์ บางเรื่องของ นายปรีดี พนมยงค์ และบางเรื่องเกี่ยวกับ
ขบวนการเสรีไทย หน้า ๒๒ - ๒๓.

๒ มาลัย ชูพินิจ, บันทึกจอมพล, หน้า ๔๕.

๓ ศรีพนม สิงห์ทอง, ๑๒ จอมพลไทย (พระนคร : เกษมสัมพันธ์การพิมพ์
๒๕๐๖), หน้า ๓๕.

สรุปและวิเคราะห์

นับตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้าดำเนินการบริหารประเทศ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นมาปรากฏว่าแนวทางในการบริหารและการปกครอง ประเทศตกอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม อย่างใกล้ชิด กัง จะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน การกำหนดนโยบาย สร้างชาติ ตลอดจนการควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองด้วยการกวาดล้างศัตรูการเมืองครั้งสำคัญเมื่อเดือนมกราคม ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นต้น

ครั้นต่อมาเมื่อประเทศต้องตกอยู่ในภาวะสงคราม ลักษณะทางการเมือง และการปกครองของไทยจึงตกอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม มากยิ่งขึ้น รูปแบบของการปกครองดำเนินไปตามวิธีการชาตินิยมอย่างเด่นชัด สิทธิ เสรีภาพของประชาชนถูกริดรอนลงมากยิ่งขึ้น ข่าวสารต่าง ๆ ที่ปรากฏแก่สายตา ประชาชนล้วนแต่ผ่านการตรวจตราจากทางราชการแล้วทั้งสิ้น สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งในระบอบประชาธิปไตย ขาดอิสระในการดำเนินการตามหน้าที่ และสิทธิที่มีอยู่ กวญเหวี่ยงการเมืองและการปกครองของไทยในสมัยสงครามจึงขึ้นอยู่กับจอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่เพียงผู้เดียว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ,